

ΤΟΜΟΣ Γ'. ΟΞΦΟΡΔΗ
ΚΑΚΙΑ ΕΙΝΕ ΠΑΣΑ ΔΙΑ
ΤΑΡΑΞΙΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ
ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ ΚΑΙ Α
ΓΕΙ ΜΟΙΡΑΙΩΣ ΕΙΣ ΑΛ
ΓΟΣ ΔΙΟΤΙ Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ
ΧΩΡΕΙ ΑΜΕΙΛΙΚΤΩΣ.

Σύγγραμμα μηνιαίως εκδιδόμενον ὑπὸ Πλάτωνος Ε. Δρακούλη.

ΤΕΤΧΟΣ Β'. ΕΒΡΟΥΤΑΡ.
Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΚΑΡ-
ΔΙΑ ΕΧΕΙ ΧΟΡΔΑΣ
ΑΙΤΙΝΕΣ ΑΡΜΟΔΙΩΣ
ΘΙΓΟΜΕΝΑΙ ΠΑΗΡΟΥ-
ΣΙ ΤΗΝ ΓΗΝ ΦΩΤΟΣ
ΚΑΙ ΓΗΘΟΣΤΗΝΗΣ.

Ἐρευνα

Oxford, 1908.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

21 Ἰανουαρίου.

Προβαίνων εἰς τὴν ἐκδόσιν δευτέρου τεύχους τοῦ τρίτου τόμου τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ ἕνα μῆνα μετὰ τὴν ἐκδόσιν τοῦ πρώτου τεύχους ὀφείλω νὰ ἐκφράσω συγχαρητήρια εἰς ἐκείνους οἵτινες ἐπόθησαν τὸ μηνιαίον τῆς ἐκδόσεως καὶ ἅμα παρέμειναν πιστοὶ ἐν τῇ ὑποστηρίξει τῶν ὥστε τὸ πείραμα νὰ ἔχη μέχρι τοῦδε ἀγαθὰς ἐλπίδας ἐπιτυχίας. Ἀναμφιβόλως ἡ θέσις ἦν τὸ περιοδικὸν τοῦτο κατέκτησεν ὡς δύναμις προωρισμένη νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν τύχων τοῦ γένους μας καὶ τῆς ἀποστολῆς του ὡς παράγοντας ἀνθρωπίνης ἐξελίξεως εἶνε ἀξιοθαύμαστος, καὶ ὀφείλεται εἰς τὰς ὀλίγας ἑκατοντάδας τῶν ὑποστηρικτῶν μου οἵτινες ἐπίστευσαν εἰς τὸ πρόγραμμα μου καὶ ἔγνωσαν νὰ φανῶσι πιστοὶ εἰς αὐτό. Ἀναγνωρίζουσι τὴν ΕΡΕΥΝΑΝ ὡς μοναδικὸν δημοσιογραφικὸν ἔγχειρημα καὶ ὁ λόγος τῆς μοναδικότητος εἶνε ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ὀργάνων τοῦ τύπου, ἡ ΕΡΕΥΝΑ μόνη διακρίνεται δι' ἀφοσιώσεως πρὸς ἓν ἰδεώδες κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως. Ἀναγνωρίζουσιν ὅτι ἡ δημοσιογραφικὴ δύναμις δὲν ἐκπορεύεται ἀπλῶς ἐκ τῆς πέννας, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἤθους καὶ τοῦ σχεδίου τοῦ ὀπισθεν τῆς πέννας.

Τὸ νέον ἔτος εὕρισκε τὰ πολιτικὰ τῆς Ἑλλάδος εἰς χάος ὑπὲρ ποτε ἀπελπιστικόν. Ἐπὶ στιγμὴν ἐπιστεύθη ὅτι λύσις τις τοῦ σταφιδικοῦ ζητήματος ἐπενοήθη καὶ κατωρθώθη, ἀλλ' ἀκριβῶς ὅ,τι ἐθεωρήθη λύσις προσέλαβεν ἀπὸ τινος χαρακτηῖρα περιπλοκῆς ἐκ τῆς ὁποίας κρίσεις πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαί, ὄχι ἀπλῶς κυβερνητικαί, φαίνονται μέλλουσai νὰ πηγᾶσιν. Ἡ καταφυγὴ εἰς τὴν παῦσιν ἑνὸς ὑπουργοῦ εἶνε πρόσκαιρον μέτρον δι' οὗ ἐλπίζεται ἀναστολὴ ἢ ἀποσβέσις σοβαρωτέρας κρίσεως, ἀλλὰ ἐν τῷ μυελῷ αὐτῷ τῆς Ἑλλάδος ὡς κράτους καὶ ὡς κοινωνίας ὑποβόσκει νόσημα οὗ τὰ συμπτώματα μοιραίως θὰ ἀναφαίνωνται ἤδη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συχνά. Ἐτῶν τινων ὕφεσις παρήχθη συνεπείᾳ τῆς ἄρσεως τῶν οικονομικῶν ἀφορμῶν ὡς ἐκ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Ἐλέγχου, ἀφορμαὶ ὅμως κρίσεων δὲν εἶνε δυνατόν νὰ λείψουν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐκ χώρας ἥτις νοσεῖ ἐν τοῖς ἐγκάτοις, καὶ ἥς τὸ νόσημα δὲν δύναται ἄλλως νὰ θεραπευθῇ, εἰμὴ διὰ ἡρωϊκῆς ἐγχειρήσεως. Ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος αἱ ἑλληνικαὶ κυβερνήσεις καθίστανται καὶ καταφρονήσεως ὑποδεέστεραι, καὶ εἶνε δεινὴ ἡ ἔλλειψις ἡγετῶν τοῦ λαοῦ. Ἐκτὸς τῶν ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων αἰτινες ὑπάρχουν διότι ὑπάρχει ὁ κανὼν, οἱ διευθύνοντες τὸ δημόσιον φρόνημα εἶνε ἄνθρωποι παντάπασιν ἄμοιροι χαρακτηῖρος καὶ ἄμοιροι αἰσθήματος οἰουδήποτε περὶ τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος. Μεθ' ὅσα καὶ ἂν ἀκούη τις περὶ πατριωτισμοῦ, ἀνθρωποφιλίας, ἀνθρωποφιλίας ἐν Ἑλλάδι δὲν ὑπάρχουν διότι καὶ οἱ μᾶλλον πεφωτισμένοι ἐκεῖ, τάσσουσι τὰ ἀτομικὰ ὀφελήματα ὑπεράνω παντὸς ἰδεώδους· πῶς εἶνε λοιπὸν δυνατόν νὰ ὑπάρχουν ἐν Ἑλλάδι φιλοπάτριδες ἀφοῦ ἡ φιλοπατρία εἶνε φρόνημα ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον πρὸς τὰς βλέψεις τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος, καὶ ἐν Ἑλλάδι τὸ ἀτομικὸν συμφέρον ἔχει προσλάβει χαρακτηῖρα θρησκείας;

Οἱ φοιτητα τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου ἐξανέστησαν ἐσχάτως κατὰ τοῦ ἀθλητισμοῦ καὶ δὲν δύναμαι νὰ τοὺς ψέξω εἰμὴ καθ' ὅσον δὲν κατώρθωσαν νὰ περιορισθῶσιν εἰς εἰρητικὰς μεθόδους. Ὁ ἀθλητισμὸς εἶνε μέγα ἀγαθὸν τότε μόνον ὅταν μετ' αὐτοῦ συμβαδίζει ἡ καλλιέργεια καὶ ἀνάπτυξις τοῦ ἤθους καὶ τοῦ νοῦ, ἄλλως εἶνε μέγα κακὸν καὶ ἀντιστρατεύεται εἰς τὴν ὑγείαν. Ἀλλ' ἔχω αὐστηρὰν κρίσιν νὰ ἐκφέρω κατὰ τῶν φοιτητῶν τῆς Ιατρικῆς τοῦ ἐν Λονδίῳ Πανεπιστημίου οἵτινες ἐσχάτως ἐξανέστησαν κατὰ τοῦ κινήματος τοῦ σκοποῦντος νὰ μετριάσῃ τὴν ἀπανθρωπίαν τῶν ζωοτομικῶν πειραμάτων, καὶ κατέφυγον εἰς μεθόδους ἀναξίας πεπολιτισμένης χώρας πειραθέντες νὰ κατεδαφίσωσι ἄγαλμα κυνὸς ἐγερθὲν πρὸ τινος ἐν τινὶ πλατείᾳ τοῦ Λονδίνου. Ὅχι ὅτι ἐθεώρουν τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγάλματος εἰς κύμα ψεκτεῖαν, ἀλλὰ ἀπέδιδον εἰς τὸ μνημεῖον σημασίαν ὕβρεως πρὸς τὰς ἐπιδιώξεις καὶ γνώμας τῶν. Τὸ ἄγαλμα ἠγέρθη πρὸς ἀνάμνησιν τῶν φρικωδῶν βασανιστηρίων εἰς ἃ εἰς καθηγητῆς ὑπέβαλε τὸ δυστυχὲς κυνάριον πρὸ τετραετίας ὅτε καὶ δίκη μάλιστα ἐκινήθη καταλήξασα εἰς πρόστιμον δισχιλίων λιρῶν κατὰ τοῦ κ. Κόλριτζ καταγγειλαντος τὸν καθηγητὴν ἀλλὰ μὴ δυνηθέντος ν' ἀποδείξῃ τὴν καταγγελίαν.* Μία ὥρα αἰ σουηδῆς, νεαρὰ γυνὴ μεγάλῃς ἐμπνεύσεως, καὶ δεινῇ ἐπιστήμῳ ἢ δευποιῶς Λίνδ ὑπῆρξεν ἡ ἡρωὶς τῆς ὄλης ὑποθέσεως. Αὐτὴ δέηκε τὰς παραδόσεις τοῦ καθηγητοῦ καὶ ἐδημοσίευσε φυλλάδιον περὶ τῶν βασανιστηρίων δημιουργήσαν πάνδημον ἀγανάκτησιν κατὰ τοῦ καθηγητοῦ. Ἡ στάσις τῆς καθ' ὅλην τὴν δίκην ἐκίνησε τὸν θαυμασμόν καὶ τὸν σεβασμὸν ἀπάντων. Ἐκτοτε εἶνε διάσημος, καὶ εἰς τὰς διαλέξεις τῆς προσέρχονται χιλιάδες. Οἱ φοιτητα τῆς Ιατρικῆς συνήθως προσέρχονται ἐν σώματι ἵνα ὄχι μόνον ψηφίζωσι κατ' αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ δημιουργῶσι ταραχὰς καὶ ἀφόρητον δυσωδίαν ἐκ χημικῶν οὐσιῶν καὶ ἀερίων. Καθ' ὅλων τούτων ἡ μὲν Λίνδ θριαμβεύει, καὶ οὕτω πάλιν ἐθριάμβευσε τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα ματαιώσασα τὰς προσπάθειας τῶν φοιτητῶν ἀγρίως ἀποπειραθέντων νὰ κατεδαφίσωσι τὸ ἄγαλμα τοῦ κυνός.

Ἀξιοθαύμαστον φαινόμενον τῶν νεωτέρων χρόνων εἶνε ἡ κατὰ τὰ τρία ἢ τέσσαρα ἔτη πρόοδος τοῦ σοσιαλισμοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἡ σημασία τοῦ γεγονότος δὲν δύναται νὰ διαφύγῃ οὐδὲ τοῦτε ἀνιάτως ἐθελοτυφλοῦντας. Ὁ ἀγγλικὸς λαὸς ἐπελάβετο τοῦ ἐργατικοῦ ζητήματος καὶ δὲν θὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ ἄνευ λύσεως. Καθ' ὅλην τὴν χώραν, εἰς βιομηχανικὰ κέντρα καὶ εἰς ἐκπαιδευτικὰ κέντρα, εἰς τὰ πανεπιστήμια καὶ εἰς τὰ ὑπουργεῖα, αἱ συζητήσεις —πρακτικαί, εἰλικρινεῖς, ἤρεμοι συζητήσεις—χωροῦσιν ἀκατάσχετοι περὶ τοῦ πῶς δεόν νὰ προστατευθῇ ὁ χρήσιμος ἐργάτης κατὰ τῆς ἀρπακτικότητος καὶ δολιότητος τοῦ κεφαλαιούχου. Ἀναγνωρίζεται ὅτι εἶνε ἐν τῇ φύσει τοῦ κεφαλαιούχου, ὄχι ὡς ἀτόμου, ἀλλὰ ὡς κεφαλαιούχου, νὰ εἶνε ἀρπακτικὸς καὶ δόλιος κατὰ συνέπειαν κρατεῖ ἤδη ὡς ἀξίωμα ἐν τῇ ἀγγλικῇ διανοήσει καὶ δράσει ὅτι ὁ χρήσιμος ἐργάτης ὄχι μόνον διότι εἶνε κρηπίς

* Ἴδε τὸν τόμον Β' ΕΡΕΥΝΗΣ, σελίς 12, Ἐπιστήμη καὶ ἠθολογία.

του βρετανικού ἔθνους, ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ δεῖν νὰ προστατευθῇ ὑπὸ τῆς πολιτείας κατὰ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς φύσεως. Ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν οικονομικῶν ἐξεφράσθησαν ἤδη περὶ τούτου ἀναγγείλαντες ὅτι θεωροῦσι τὸ ζήτημα ἐπείγου καὶ ὅτι ἡ νομοθεσία καλεῖται ἐντὸς ὀλίγου νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν λύσιν του. Τὸ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων ἐργατικὸν κόμμα εἶνε κατ' οὐσίαν πανίσχυρον, καὶ προμηνύεται ἄφεντος ἢ εἰς αὐτὸ θάσσον ἢ βράδιον διαπίστευσις τῆς ἐξουσίας. Ὁ ὄλος σάλος ἦδη συγκεντρῶται περὶ δύο νομοθετήματα: α) περὶ ἀπονομῆς συντάξεως 50 ὀρ. τὴν μῆνα εἰς πάντα παλιῆν ὑπερβάντα τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀνεξαρτήτως φύλου, τάξεως ἢ οικονομικῆς καταστάσεως, β) ἐγγυήσεις τοῦ κράτους ὅτι οὐδεὶς χρησιμοποίησιμος ἐργάτης κινδυνεύει νὰ στερηθῇ ἐργασίας. Εἶνε σημαντικὸν πρᾶγμα ὅτι οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ τὸ δίκαιον τῶν νομοθετημάτων τούτων. Ἀμφισβητεῖται μόνον ἢ ἐξεύρεσις τοῦ ἀναγκαίου χρήματος, ἀλλ' ὅταν τις ἀναλογισθῇ τὰ μυθῶδη ποσὰ ἄτινα ἡ Ἀγγλία ἐξευρίσκει δι' ἄλλους ἦττον ἐπείγοντας σκοποῦς, θὰ ζυγίσῃ δεόντως τὴν ἀμφισβήτησιν ταύτην. Τὰ δύο ταῦτα θέματα θὰ μᾶς ἀπασχολήσωσιν εἰς προσεχῆ τεύχη τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ.

Ὁ Ἰθ' Αἰῶν τοῦ Λονδίνου δημοσιεύει ἄρθρον τῆς βασιλείσεως τῆς Ῥωμανίας, περὶ ἐγκαρδιότητος μεταξὺ τῶν ἔθνων τοῦ κόσμου, καὶ περὶ εἰρήνης κατὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ συνιστῶμεν τὸ ἄρθρον ὡς διδακτικώτατον, καίτοι ἡ Ἐλισαβέτ ἦκιστα ἀντιλαμβάνεται ὅτι τὸ κύριον κώλυμα τῆς ἀλληλεθνοῦς ἐγκαρδιότητος πηγάζει ἐκ τῆς πλουτοκρατίας. Ἡ βασίλισσα συνιστᾷ τὸ ταξιδεῦν καὶ τὴν ἐκμάθησιν γλωσσῶν ὡς ἄριστα μέσα προάγοντα τὴν ἐγκαρδιότητα. Ἐυελπιστοῦμεν ὅτι θὰ συστήσῃ εἰς τὴν Ῥωμανικὴν νεότητα τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἑλληνικῆς, ὅπως εὐκαίῳν θὰ ἦτο ἢ ἑλληνικὴ νεότης νὰ ταξιδεύῃ συχνὰ εἰς τὴν Ῥωμανίαν καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας τοῦ Αἴμου.

Τὸ τεύχος τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ Λονδινεῖου περιοδικοῦ Albany περιέχει ἄρθρον τοῦ κ. Βῶξτον περὶ Μακεδονίας ἣν ἀποκαλεῖ "ἀλύτρωτον Εὐρώπην." Θεωρεῖ τὴν λύσιν τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος εὐκαλὸν ὡς ἐξῆς: Νὰ κηρυχθῇ ἑλληνικὴ μία εὐρεία μεσημβρινῇ λωρὶς ὁμοῦ μετὰ τῆς Χιλικιδικῆς Χερσονήσου· νὰ ἀποχωρισθῇ ἢ Ἀλβανία ἐκ δυσμῶν· νὰ κηρυχθῇ σερβικὴ ἢ βορειοδυτικὴ γωνία. Τὸ ὑπόλοιπον τῆς χώρας εἶνε, λέγει καθαρῶς μακεδονικόν, ὅλος χωριστὴ φυλὴ μὲ ἀποχρῶσαν ἰκανότητα αὐτοκυβερνήσεως.

Ἡ ἀπάλεια τῶν δύο ἀεροστάτων δὲν ἐπτόησε τοὺς ἐπιδιώκοντας τὴν κατάκτησιν τοῦ ἀέρος. Ἀπ' ἐναντίας ἡ πιθανότης εἶνε ὅτι ἐτι μείζων ἄθησις ἐδόθη ἐπ' ἐσχάτων εἰς τὴν ἔρευναν τῶν μέσων τῆς ἀσφαλοῦς ἀεροπλοίας. Ἡ δημῶδης φαντασία ἤρχισε νὰ πλάττῃ καὶ μύθους περὶ ἐχθρικῶν ἀεροστάτων ἐν ἀναφορᾷ πρὸς πιθανοὺς πολέμους. Ἐγράφη μάλιστα καὶ μυθιστόρημα ὑπὸ τοῦ περιανύμου Οὐέλς ὑπὸ τὸν τίτλον "Ἀερομαχίαι." Ἐτερος συγγραφεὺς, ὄχι μυθιστοριογράφος, ὁ ταγματάρχης κ. Ωελν Οὐίλλιαμς γράφει περὶ τοῦ ἀεροστάτου ἐν πολέμῳ ὡς προωρισμένον ν' ἀνακαλύπτῃ τὰ σχέδια τῆς κινητοποιήσεως τοῦ ἐχθροῦ, καὶ νὰ παρεμποδίσῃ αὐτὰ καταστρέφον τὰς τηλεγραφικὰς γραμμάς. Ἐπίσης θὰ ἀνακαλύπτῃ τὴν στρατηγικὴν τῆς πορείας τοῦ ἐχθροῦ, καὶ θὰ παραλύῃ αὐτὴν καταστρέφον σιδηροδρόμους ἢ ἀνατινάσσον γεφύρας κατὰ τὰς περιστάσεις. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις διέταξε τὴν κατασκευὴν πέντε ἀεροστάτων ὁμοίων τῆς ἀπολεσθείσης Patrie.

Ὁ γηραιὸς μύστης τῆς Ἐπιστήμης, καὶ συνεργάτης τοῦ

Δάρβιν, κ. Ἄ. Ρ. Οὐάλλας, γράφει πραγματείαν ἐν τῇ Fortnightly Review περὶ βελτιώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου χαρακτήρος. Τὸ πρῶτον πρακτικὸν ἐν τῇ ἐπιδιώξει ταύτῃ λέγει, εἶνε ἐκπαιδευτικὴ μεταρρυθμισίς τοιαύτη οἷα νὰ ἀπαιτῇ ὡς πρῶτιστον προσὸν τοῦ διδασκάλου ἀληθινὴν στοργὴν πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ προσωπικὴν πρὸς αὐτοὺς συμπάθειαν. Δεύτερον μέλημα εἶνε ἢ τοῦθ' ἄρσις παντὸς ὅ,τι ἐμποδίζει τὴν σύναψιν καταλλήλων γάμων, ὅπερ, λέγει ὁ σοφὸς ἐπιστήμων, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ἄλλως εἰμὴ διὰ τῆς πραγματώσεως τοῦ σοσιαλιστικοῦ ἰδεώδους.

Ἡ Ἐπιστήμη ἐπιφυλάσσει παμμεγίστην ἔκπληξιν καὶ ἀληθινὴν ἀναστάτωση τῆς γεωργικῆς τέχνης ἐπαμένως καὶ τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν. Ὁ καθηγητὴς Bottomley ἀγγέλλει θαυμαστὴν ἀνακάλυψιν δυνάμει τῆς ὁποίας ἐν στρέμμα παντάπασιν ἀγόνου ἐδάφους δύναται σπειρῶμενον διὰ τῆς γεωργικῆς μεθόδου ἣν ὑποδεικνύει νὰ ἀποδίδῃ ἑκατὸν φράγκα ἐπὶ διαπάνης πέντε φράγκων, δηλαδὴ κέρδος εἰκοσαπλάσιον τῆς δαπάνης. Ἡ μέθοδός του συνίσταται εἰς τὴν χμῆσιν διαλύσεως ἣν ὀνομάζει Νιτροβακτηρίνην. Ἐκατοντάδες πειραμάτων ἐγένοντο ἤδη πολλαχοῦ καὶ πάντα μαρτυροῦσι τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος. Τὸ ἔδαφος πρὸ εἶνε ἴσχυρον καὶ δὲν μένει ἢ ἡ ἐπιμελής προσοχὴ εἰς τὰς ὁδηγίας πρὸς χρῆσιν τῆς νιτροβακτηρίνης. Εἶνε παραδεγεγμένον ἐπιστημονικὸν γεγονός ὅτι ἡ ποσότης τοῦ περιεχομένου ἐν τῷ ἀέρι ἀζώτου εἶνε μονονοῦκ ἀνεξάντλητος καὶ εἶνε ἀνυπολογίστου ἀξίας. Τὸ πρόβλημα τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ ἀζώτου ἀπὸ τὸν ἀέρα ἀπησχόλησε τοὺς ἐπιστήμονας ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν. Ἡδὴ τέλος λύεται διὰ τῆς χρήσεως τῆς νιτροβακτηρίνης ἣτις μεταβιβάζει ἐκ τοῦ ἀέρος εἰς τὸ ἄγονον ἔδαφος ὅσον ἀζώτον ἀναγκαῖο πρὸς γονιμοποίησιν. Ἐν συνόψει πέντε δραχμῶν νιτροβακτηρίνη ἀρκεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ προῖοντα ἀξίας ἑκατὸν δραχμῶν.

Ὁ Σέλλεϋ ἔγραψε τὸ μέγα ποίημά του Ἐξέγερσις Ἰσλάμ πρὸ ἐνὸς αἰῶνος, καὶ τὰ σημερινὰ σημεῖα τείνουσιν ν' ἀποδείξουν τὸν τίτλον τοῦ ποιήματος ἐκείνου προφητεῖαν. Τὸ ἐν Παρισίοις συγκροτηθὲν συνέδριον εἶνε αὐτόχρομα ἐξέγερσις τῶν ἔθνων τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀνεξαρτήτως φυλῆς, ἢ θρησκείας σκοποῦσα τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ συστήματος ἀπὸ δεσποτικοῦ εἰς συνταγματικόν. Τοῦρκοι, Ἕλληες, ἀρμένιοι, βούλγαροι, βλάχοι, ἄραβες καὶ ἰβραῖοι καλοῦνται νὰ ταχθῶσιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημαίαν—τὴν σημαίαν τῆς προόδου, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Εἰς τὴν νέαν ταύτην δρᾶσιν ἔδωκεν ἄθησιν, τὸ θαυμάσιον δημοκρατικὸν κίνημα τῆς Περσίας, ὅπερ ἐπέδρασεν ἰσχυρῶς ἐφ' ὅλων τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀσιατικῆς Τουρκίας, εἶνε δὲ ἐξόχως ἀξιοσημείωτον ὅτι ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἐπιδράσεως ταύτης τουρκικὰ καὶ ἀρμενικὰ σώματα μάχονται ἐν κοινῷ ἀμυνόμενοι κατὰ τῶν λεηλασιῶν τῶν κούρδων.

Σύγγραμμα τοῦ Τζῶν Στούαρτ Μίλλ μὴ δημοσιευθὲν μέχρι τοῦδε εἶδε τὸ φῶς πρὸ τιμῶν ἐβδομάδων. Τὸ ἔργον πραγματεύεται περὶ ὀργανισμοῦ. Τὸ πρόβλημα τῆς ὀργανώσεως κομμάτων, λέγει, ἔγκειται εἰς τὴν τέχνην τοῦ ἐκλέγειν ἡγέτας—τοῦ ἀναγνωρίζειν ὑπερτέραν σύνεσιν εἰς ἄλλον πλὴν τοῦ ἑαυτοῦ μᾶς. "Πρὸς ἐνίσκησιν τοῦ τοιοῦτου δώρου ἀπαιτοῦνται ἠθικὰ χαρακτηριστικὰ—ἀφιλαυτία, δηλαδὴ ἔλλειψις αὐτολατρίας, φιλαλήθεια, καὶ ἠθικὴ στοργή. Αἱ συνθήκαι τῆς ἐπιτυχοῦς ὀργανώσεως εἶνε προσόντα ἄτινα δυνατὸν νὰ καλλιεργηθῶσιν ἐν παντὶ ἀνθρώπῳ διὰ τῆς μαθήσεως. Αὐτὴ αὐτὴ ἢ ἐλευθέρᾳ ὀργάνωσις παρέχει τὴν μάθησιν. Τὸ σπέρμα τῆς ἀληθινῆς κοινωνίας, ἀπαξ σχηματισθὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ αὐξήσῃ δι' ἀφορμωίσεως συναφῶν μαζῶν."

Η ΔΙΑΙΤΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ.

Εἶνε δύσκολον νὰ φαντασθῆ τις ἠθικὴν ἀρχὴν φιλοσοφικωτέραν καὶ εὐγενεστέραν τῆς ἀρχῆς ὅτι τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τῆς κρεοφαγίας ἐπιβάλλει ὁ συλλογισμὸς ὅτι πᾶς κρεοφαγῶν εἶνε ὑπεύθυνος διὰ τὰ φρικτὰ δεινοπαθήματα ὄντων προικισμένων διὰ λίαν εὐαισθήτου καὶ ἀνεπτυγμένου ὀργανισμοῦ, ὄντων κατ' οὐσίαν εὐαισθήτων καὶ ὀργανισμένων ὅσον καὶ ὁ ἄνθρωπος. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ σκέπτεσθαι καὶ διαύγειν εἶνε ἀναμφιβόλως ἀξίος σεβασμοῦ καὶ οὐδεὶς γνησίως καὶ εὐκρινῶς κρίνων δύναται ν' ἀρνηθῆ σεβασμὸν πρὸς τὸν ἀπέχοντα τῆς κρεοφαγίας ἐν ὀνόματι τῆς τοιαύτης ἠθικῆς ἀρχῆς. Ἐντούτοις ἀξιοσημείωτον εἶνε ὅτι πολλοί, καίπερ ἐνδομύχως ἐλαυνόμενοι ὑπὸ τῆς ἠθικῆς ἀρχῆς ταύτης, προτιμῶσι νὰ δικαιολογῶσι τὴν ἀναίμακτον αὐτῶν διαίταν διὰ παντὸς ἄλλου ἐπιχειρήματος, ἀλλ' ὄχι διὰ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ εὐγενοῦς ἐπιχειρήματος τῆς ἀλληλεγγύης μεταξὺ ἀνθρωπίνων καὶ ὑπανθρωπίνων ὄντων. Προτιμῶσι, φερ' εἰπεῖν, νὰ προβάλλωσι ὅτι λόγοι ὑγείας ἐπεισαν αὐτοὺς ν' ἀσπασθῶσι τὴν διαιτητικὴν μεταρρύθμισιν. Ἀληθῶς τινὲς ἐξ ἡμῶν πολλάκις ἐν ταῖς προσπαθείαις μας ὅπως πείσωμεν τοὺς πολλοὺς ν' ἀσπασθῶσι τὴν διαιτητικὴν μεταρρύθμισιν, φοβόμεθα μήπως παραβλάψωμεν τὸν ἀγῶνα μας τονίζοντες ὑπὲρ τὸ δέον τὴν ἠθικὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἰδεώδους μας, ἀγόμεθα δ' ἐντεῦθεν εἰς χαμηλότερον ἔδαφος καὶ ὀμιλοῦμεν περὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς ἀποχῆς ἀπὸ τοῦ κρέατος ὑπὸ ἐποψίν μόνον ὑγείας, οικονομίας, ἀπλότητος. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης τακτικῆς εἶνε ὅτι παραγκωνίζεται ἡ οὐσιωδεστέρα ἀποψὶς τῆς διαιτητικῆς μεταρρυθμίσεως, ἡ ἀνθρωπιστικὴ δηλαδή ἀποψὶς τοῦ ζητήματος τῆς ἀναίμακτου διαίτης. Ἀπέναντι τοῦ τοιούτου κινδύνου κρίνω ἐπάναιγκες νὰ τονίζεται ἐπαρκῶς ἡ ἀνθρωπιστικὴ ἀποψὶς ὡς ἡ ἀνάγκη ἀπαιτεῖ νὰ μὴ προβάλλεται ὡς ἡ οὐσιωδεστάτη πασῶν. Ὁμιλοῦσα ἐνταῦθα* πρὸς μορφώσαντας ἤδη ἀπὸ πολλοῦ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ κρεοφαγία εἶνε ἀπάνθρωπος ἕξις πρὸς ἀδυνατοῦντας νὰ διέλθωσι ἕξωθεν σφαγείου ἀνευ φρίκης ἀποστρεφόμενους τὴν τόσον ὑπὸ τῶν κρεοφάγων ἐκτιμωμένην ὁσμὴν τῶν κρεοφαγικῶν ἐδεσμάτων, καὶ ἀγανακτοῦντας ἐπὶ μόνῃ τῇ περιγραφῇ φονευομένου βοῦς ὑπὸ τὰ πλήγματα ἀγρίου σφαγέως, δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ ἐνδιατρίψω εἰς τὰ ἀλγεῖνὰ γεγονότα τῆς μεταφορᾶς τῶν πρὸς σφαγὴν ζῶων διὰ πλοίων καὶ σιδηροδρόμων καὶ τῆς ἡμερησίας σφαγῆς μυριάδων μυριάδων ἀθῶων θυμάτων, οὔτε ἔχω ἀνάγκην νὰ ὑπομνήσω τὴν ἠθικὴν ἐκπτώσιν μεγάλης καὶ αὐξούσης τάξεως πολιτῶν ἐκλεγόντων τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σφαγέως. Πηγὴ καὶ γένεσις τῶν φρικταλεοτήτων τούτων εἶνε ἡ

εἰδεχθῆς καὶ παρὰ φύσιν ἕξις τοῦ τρέφεσθαι διὰ κρέατος. Ἀξίζει ἐν παρόδῳ νὰ ἐρευνήσῃ τις πόθεν προέκυψεν ἡ ἕξις αὕτη. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ βάρβαροι πρόγονοί μας κατηναγκάσθησαν νὰ προσφύγωσιν εἰς αὐτὴν ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἡ γῆ ἦτο κατὰ μέγα μέρος κεκαλυμμένη ὑπὸ δασῶν, καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀσυστάτου καὶ χρονίως ἐμπολέμου καταστάσεως τῶν ἀρχηγόνων κοινωνιῶν — καταστάσεως κωλυούσης ἢ ματαιούσης τὰς ἐπιδιώξεις τῆς γεωργίας. Ἡ ἕξις ἐρριζώθη καὶ ἐξηκολούθησεν ἕκτοτε κατὰ παράλογον ἔθιμον καὶ πρόληψιν. Αἱ προϊστορικαὶ αὗται δυσμενεῖς συνθήκαι ἤμποροῦν νὰ δικαιολογῶσι κατὰ μέγα μέρος τὴν βαρβαρότητα τοῦ παρελθόντος, ἀλλ' ἐνταυτῷ καθιστῶσιν ὄχι ὀλιγώτερον ἔνοχον τὴν στάσιν τῶν ἀλογίστων πληθυσμῶν οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν (οὕτως καλουμένην) πεπολιτισμένην κοινωνίαν τῆς σήμερον. Βεβαίως θὰ ἦτο μεγάλης ἀπορίας ἀξίον ἐὰν μὴ ὑπῆρχον τοῦλάχιστον μέτριοι τινὲς ἀναγνωρίζοντες τὸ ἀξίωμα "ἄλλοι καιροί, ἄλλα ἦθη" καὶ παραδεχόμενοι ὅτι ἡ σημερινὴ ἐποχὴ εἶνε ὄριμος ἤδη ὅπως ὑποστηριχθῆ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἡ Ἀνθρωπότης ἔχει μεγάλην ἀνάγκην διαιτητικῆς μεταρρυθμίσεως, ἔστω καὶ ἂν δὲν τολμῶσι νὰ προβῶσι περαιτέρω ὑποστηρίζοντες, ὡς ἡμεῖς ὑποστηρίζομεν, τὴν παντελῆ κατάργησιν τῶν σφαγείων. Ἐντούτοις ἀξίζει νὰ καταδειχθῆ εἰς τοὺς μετρίους τούτους μεταρρυθμιστὰς ὅτι τὸ ἀνθρωπιστὶ βιοῦν μὲ ὀλίγην ἀποφαστικότητα, εἶνε λίαν ἐφικτόν, ὡς ἡ ἰδία ἀντελήφθη εἰς πᾶσαν γωνίαν τῆς γῆς ἔνθα εὖρον ἐπικρατοῦσαν διαίταν ἐκ καρπῶν καὶ καρύων χόρτων, σιτηρῶν, δημητριακῶν καὶ γαλακτερῶν ἀναλόγως τῶν ὀρέξεων καὶ τῆς ἀτομικῆς πείρας περὶ τὴν συγκριτικὴν ἀξίαν τῶν τροφῶν.

Ἄλλ' ἡ διαιτητικὴ μεταρρύθμισις εἶνε πράγματι ριζικὸν κοινωνικὸν κίνημα, καὶ ἐπομένως δὲν δύναται νὰ κατορθωθῆ ἀνευ μακροῦ ἀγῶνος καὶ ἀμεταπτώτου προσπαθείας. Ἐν τῇ ἐνεστώσῃ φάσει τοῦ κινήματος ἡ κοινὴ γνώμη ἔχει οὐκ ὀλίγον προοδεύσει, καὶ ἔχει φωτισθῆ ἀρκετὰ ὥστε νὰ μᾶς ἀκολουθήσῃ εἰς τὰ προκαταρκτικὰ τοῦλάχιστον στάδια τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἀπαιτήσεις ἡμῶν. Ἀπαιτήσεις ἡμῶν λέγουσα ἐννοῶ τὰς ἐκκλήσεις ἃς διηνεκῶς ποιούμεθα εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ τὰ δημοτικὰ συμβούλια ἵνα τοῦλάχιστον α') τὰ σφαγεῖα τεθῶσιν ὑπὸ καλὴν καὶ καλῇ τῇ πίστει κατηρτισμένην ἐπίσημον ἐποπτεῖαν, ὄχι μόνον καὶ ἀπλῶς διὰ λόγους ὑγιεινῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους ἀνθρωπισμοῦ. β') τὸ ἔργον τοῦ σφαγέως νὰ ἐπιτρέπεται μόνον εἰς πρόσωπα ἱκανὰ νὰ τὸ ἐκτελῶσι, δηλαδή ἡσκημένα προσηκόντως καὶ ἐπιστημονικῶς πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν εἰδεχθῶν ἐργασιῶν των καὶ νὰ διεξάγεται εἰς καταστήματα καταλλήλως οἰκοδομημένα ἕξω τῆς πόλεως. Ἀπέχομεν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ διατυπώσωμεν τὴν ἀπαιτήσιν ὅπως ἰδρυθῶσιν "αἶθου-

* Τὸ ἄρθρον τοῦτο εἶνε σύνοψις ὀμιλίας ἣν ἡ κυρία Δρακοῦλλη ἐποίησατο πρὸς τὴν συνέλευσιν τῆς Ἑταιρείας τῶν ἀκρεοφάγων ἐν Λονδίῳ (Vegetarian Federal Union).

σαι λήθης" οίας ἐπρότεινε ὁ σὶρ Β. Ρίτσαρδσον δηλώσας ὅτι ἢ πρὸς τοῦτο δαπάνη θὰ ἦτο σμικρὶστη.

Εἶνε μόλις ὀγδοήκοντα ἔτη ἀφ' ὅτου αἱ ἀληθινότητες καὶ τὰ βασανιστήρια τῶν ζώων ἤρχισαν νὰ ἐγείρωσιν εἶδος τι ἢ βαθμὸν τινα συμπαθείας παρὰ τῷ κοινῷ. Αἰσθημά τι ἀνθρωπισμοῦ ὅπερ δυνάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν ἀφύπνισιν (καίτοι πόρρω ἀπέχει τοῦ νὰ εἶνε πλήρης ἀφύπνισις) αἰσθημά τι ἀνθρωπιστικῆς συμπαθείας ὑπὲρ τῶν ὑπανθρωπίνων ὄντων ἐνεκαινίσθη διὰ τῶν ἀξίων παντὸς ἐπαίνου προσπαθειῶν τοῦ βουλευτοῦ Ριχάρδου Μαρτίνου ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων, ἐμπνευσθειῶν ἀναμφιβόλως ὑπὸ ἀρχαιοτέρων προσπαθειῶν τοῦ Τσέου, τοῦ Ρίτσον, τοῦ σὶρ Ριχάρδου Φίλλιψ καὶ ἄλλων ἀνθρωπιστῶν. Ἡ Βουλὴ ἐχλεύασε τὴν πρότασιν τοῦ Μαρτίνου περὶ ψηφίσεως νόμου προνοούτος περὶ τῶν ζώων, καὶ ἴσως οἰοσθήποτε ἄλλος θὰ ὑπεχώρει πρὸ τοῦ φοβήτρου τοῦ γελοίου, ἀλλ' ὁ Μαρτίνος ἐξαγαγὼν τὸν ἐπευδύτην ἐνῶ ἠγόρευε καὶ λαβὼν στάσιν πυγμάχου, ἠπέλιξε νὰ χρονοκοπήσῃ πάντα βουλευτὴν τολμῶντα νὰ ἐξακολουθήσῃ χλευάζων. Οὕτω ἡ ἀντίπραξις ἐπαύσε καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ προταθὲν νομοσχέδιον ἐγένετο νόμος ἰσχύων ἤδη πρὸ τριῶν γενεῶν. Ἐτερος πρόμαχος τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ ἀγῶνος ἀνεφάνη ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Λόρδων ὁ λόρδος Ἔρσκιν, ὅστις ὑπεστήριξε ἐν γλώττῳ ὅτι δεόν ν' ἀναγραφῆ ὡς ἀρχὴ τοῦ ἰσχύοντος δικαίου ὅτι τὰ ζῶα δικαιούνται εἰς προστασίαν κατὰ πάσης σκληρότητος. Ἐντούτοις οἱ φίλοι τῶν δεινοπαθούντων ὄντων ἐξακολουθοῦσι νὰ εἶνε ὀλίγοι οἱ δὲ ἀμείλικτοι ἐχθροὶ των πολλοὶ καὶ ἀπεσκληρυμένοι. Δὲν ὑπάρχει ὁμως ἀμφιβολία ὅτι ἔκτοτε τὸ ἀνθρωπιστικὸν αἰσθημα παρὰ τῷ κοινῷ προώδευσε κάπως καίτοι μετὰ φρικτῆς βραδύτητος, καὶ ὅτι ἐπομένως ὠρίμασεν ἀρκετὰ ὥστε τὸ κοινὸν νὰ ἐκτιμῆσῃ τὴν στάσιν τοῦ διαιτητικοῦ μεταρρυθμιστοῦ τοῦ βασιζόντος τὴν δρᾶσιν του ἐπὶ τῆς ἀνθρωπιστικῆς ἀπόψεως, ἐνῶ πρὸ πεντηκονταετίας δὲν ἦτο τόσῳ ὄριμος. Ἡ ὑπαρξὶς ἑταιρειῶν ἐκπροσωποῦσῶν τὸ αἰσθημα τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἀνθρωπισμὸς εἶνε αὐξοῦσα δύναμις τείνουσα εἰς τὸν ἐξοβελισμὸν τῶν αἰτίων τῶν προκαλούντων τὰ ἀλλῆ καὶ τὰς φρικταλεότητας εἴτε τῶν σφαγείων εἴτε τῶν μαχῶν—αἰτίων βασιζομένων ἐπὶ τῆς ἀμαθίας, τῆς φιλαυτίας καὶ τῆς ἀγριότητος. Οὐδὲν ἦττον ἡ κολοσιαία ἠθικὴ ἐπανάστασις πέπρωται νὰ προκύψῃ ἐντεῦθεν, ἐκ τῆς ἀναγνωρίσεως δηλαδὴ ὅτι ἔμφυτοι ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἰδιοσυστασίᾳ εἶνε αἱ ἀρχαὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ προσέτι μία λειτουργία τοῦ νοῦ ἣτις κραταιουμένη δύναται νὰ φέρῃ εἰς τὸν κόσμον καθολικὴν εἰρήνην καὶ καθολικὴν στοργήν, ἀρκεὶ νὰ καλλιεργηθῆ ἢ τόσῳ σπανία ἐκείνη ἀρετὴ ἢ ὀνομαζομένη αὐτοκράτησις ἣτις εἶνε ἡ μόνη ἀληθῆς κυβέρνησις καὶ ἦν πρὸ αἰώνων σοφοὶ οἶοι ὁ

Πλάτων καὶ ὁ Πυθαγόρας ἐκήρυξαν ὡς τὴν πρωτίστην τῶν ἀρετῶν.

Παρέστην εἰς Συλλόγους γυναικῶν ἔνθα ἐξεφωνήθησαν λόγοι περὶ εἰρήνης, διαίτησις, γυναικείας ψήφου, ἐργατικῆς νομοθεσίας, ἀλκοολισμοῦ, καὶ ἄλλων θεμάτων πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως, καὶ ἠσθάνθη ὅτι ἢ ἡμετέρα σημαία τοῦ ἀνθρωπισμοῦ δὲν ἔπρεπε νὰ λείπῃ ἀπὸ κέντρα ἐμπνεύμενα ὑπὸ τοῦ γυναικείου ἐνθουσιασμοῦ. Τρέφω τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν θὰ βραδύνῃ ἢ ἡμέρα καθ' ἣν αἱ μᾶλλον πεφωτισμένοι γυναῖκες τῆς ἐποχῆς ὑπεράνω πάσης δόξης θὰ τάσσωσι τὸν ὄντως ἔνδοξον καὶ εὐγενέστατον τῶν τίτλων—τὸν τίτλον τοῦ ἀνθρωπιστοῦ. Ἡκουσα δεινὰς ἀγορεύσεις γυναικῶν ἐπὶ ζητημάτων ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς σπουδαιότητος καὶ ὁμολογῶ ὅτι ἐθλίβην ἀναλογισθεῖσα ὅτι τὸ μέγα ζήτημα τῆς διαιτητικῆς μεταρρυθμίσεως, ὅπερ εἶνε τὸ θεμελιωδέστατον πάντων, ὀλιγίστας θίγει, ὡσανεὶ ἢ ἠθικὴ καὶ ἢ δικαιοσύνη μηδεμίαν εἶχον σχέσιν πρὸς τὸ ζήτημα τῆς τροφῆς. Δυστυχῶς ἐπικρατεῖ ἢ ἠθικὴ αὕτη μυωπία ἢ μὴ βλέπουσα τὴν ὑπάρχουσαν σχέσιν μεταξὺ ἠθικῆς καὶ διαίτης. Ἄλλ' ἀρκεὶ νὰ ἀναγνώσῃ τις τὸ ἔξοχον σύγγραμμα Ethics of Diet τὸ ἀναγράφον τὰς περὶ τοῦτου γνώμας τῶν σοφωτέρων μεταρρυθμιστῶν πάσης ἐποχῆς ἀπὸ τοῦ Ἡσιόδου μέχρι τῆς Ἄννας Κίγσφορντ* ὅπως πεισθῆ ὅτι τὸ τρώγειν δὲν εἶνε τόσῳ ἀνεύθυνος ἐνασχόλησις ἠθικῶς ὅσον κοινῶς νομίζεται. Μετ' ἰδιάζοντος ἐνδιαφέροντος παρηκολούθησα τὰς ἐργασίας τῶν γυναικῶν ἐκείνων αἵτινες ἐρρωμένως στηλιτεύουσι τὴν κατάχρησιν τοῦ οἰνοπνεύματος, ἐξ ἧς τόσῃ ἐγκληματικότης καὶ ἐξαχρείωσις προκύπτει ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Εἰς τὰς εὐγενεῖς ταύτας σταυροφόρους θὰ ὑπεδέικνουν τὰ ἀδιαφιλονίκητα πορίσματα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς καθημερινῆς πείρας ὅτι ἢ ἀγνὴ θρεπτικὴ καὶ μὴ διεγερτικὴ τροφή ὡς τὰ φυτὰ, οἱ καρποὶ, καὶ τὰ κάρυα, ἀνακόπτει τὴν δρεξίν τοῦ οἰνοπνεύματος τόσον ὀριστικῶς ὥστε οὐσιωδῶς διευκολύνει τὸν ἀγῶνα των καὶ ἀναδεικνύει τὴν διαιτητικὴν μεταρρυθμίσιν ὡς τὴν ἀρίστην σύμμαχον τῆς σταυροφορίας κατὰ τοῦ οἰνοπνεύματος. Τίς δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ γυναικείου φύλου ὅταν ἢ γυναικεία ψυχὴ ἐξεγερθῆ κατὰ τῆς σκληρότητος ἢ ἀναποδράστως συνεπάγεται ἢ κρεοφαγία. Βεβαίως δὲν εἶνε ὁ ἀπάνθρωπος ὀλιγώτερον τοῦ μεθύσου ἀνήθικος καὶ δὲν διστάζω νὰ εἶπω ὅτι ἢ κρεοφαγία ἐνέχει τι τὸ τόσῳ ἀπαίσιον ὥστε νὰ καθιστᾷ αὐτὴν ἀσυμβίβαστον πρὸς οἰουδήποτε ὕψος πνευματικότητος, ἀβρότητος καὶ ζήλου ἀναμορφωτικοῦ. Αἱ ἔξεις ἔχουν παμμεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀνελίξεως τοῦ χαρακτήρος καὶ πάντες οἱ σοφοὶ οἱ ἀποφανθέντες γνώμην ὅτι ὁ ἀνθρωπος προώριστα νὰ ἐξελιχθῆ εἰς θεόν,

* Ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦτου ἢ ΕΡΕΥΝΑ ἠντλησε τὴν ἠδὴ περιζήτητον σειράν τῶν Προφητῶν τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ. Σημ. ΕΡ.

ἐπιμένουσι περὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ἀντικαθίστανται βαθμηδὸν αἱ χονδροειδεῖς ἕξεις διὰ τῶν ἀβρῶν. Ἐν ἀναφορᾷ δὲ πρὸς τὴν ἕξιν τῆς κρεοφαγίας τίς δύναται νὰ φαντασθῇ ἀγγελον ἢ ἅγιον καταβροχθίζοντα σάρκας ἐμψύχων ὄντων; Ἀληθῶς παράδοξον εἶνε ὅτι κατοπιῶν τῶν πολυαρίθμων σοφῶν οἵτινες ἐστηλίτευσαν τὴν κρεοφαγίαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον, ἡ πλειονότης τοῦ ἀνθρωπίνου Γένους ἐξακολουθεῖ νὰ τυφλώττη εἰς τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἰσχυρισμοῦ μας. Ἐχω ὁμῶς πεπαίθησιν ὅτι θὰ ἐπετελεῖ θαύματα μεταγνώσεως μία ἔρρωμένη ἐκκλησις τῶν πεφωτισμένων γυναικῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων.

Ἐν συνόψει ὁ ἰσχυρισμὸς μας εἶνε ὁ ἑξῆς: α') ἅπαξ ἡ ἐπιστήμη ἀπέδειξεν ὅτι ζωὴ καὶ υἰεῖα συντηροῦνται ἄριστα ἀνευ τοῦ κρέατος, ἡ σφαγὴ τῶν ζώων πρὸς τροφήν εἶνε ἀδικαιολόγητος. β') ἅπαξ ἡ ἐπιστήμη ἀπέδειξεν ὅτι τὰ ζῶα τὰ σφαζόμενα πρὸς τροφήν ἔχουσιν ὄργανισμὸν δεινῶς εὐαίσθητον εἰς τὸ ἄλγος, εἴμεθα ἀναμφιβόλως ἔνοχοι φοβερᾶς ἀδικίας ὑποβάλλοντες αὐτὰ εἰς τὰς ἀπεριγράπτους φρικαλεότητας τοῦ σφαγείου καὶ τῆς μετακομίσεως. Ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος, πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἔθνους καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἀνθρωπότητος ἔδει νὰ ἀποτελῇ θεμελιώδη βάσιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, νὰ χαρακτηρίζη τὰς ἐκπαιδευτικὰς μεθόδους τῆς κατωτέρας, τῆς μέσης καὶ αὐτῆς τῆς ἀνωτάτης παιδείας, καὶ θὰ ὑπεδείκνυον θέματα ἐρεῦνης καὶ μελέτης εἰς τοὺς παιδαγωγούς, ἔτι δὲ καὶ εἰς τοὺς λογογράφους, οἳ τὰ ἑξῆς:—περὶ τῶν καρποφάγων ζώων· περὶ τῆς κρεοφαγίας ὑπὸ ἠθικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἔποψιν· περὶ τῆς χημικῆς συστάσεως τῶν τροφῶν καὶ τῆς συγκριτικῆς ἀξίας των· περὶ τοῦ φρούδου τῶν ζωοτομικῶν πειραμάτων· περὶ τῆς ἐκφαιλιστικῆς ἐπιρροῆς ἣν ἐξασκεῖ ἐπὶ τοῦ χαρακτήρος τὸ κυνήγιον καὶ ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ δι' ἄλλων ἀθλητικῶν μεθόδων προαγουσῶν τὴν ἀληθῆ ἀνδρείαν· περὶ ἐξευρέσεως πλουτοπαραγωγικῶν μεθόδων καλλιέργειας· περὶ τοῦ ἀληθοῦς ἠρωισμοῦ καὶ τῆς ἀληθοῦς ἀξίας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ γενικῶς παραδεδομένα χθαμαλὰ ἰδεώδη ἠρωισμοῦ καὶ ἀξίας. Ἀπλετον φῶς γνώσεως καὶ ἠθους θὰ ἐπεχύνετο ἐκ τῆς εἰς τὰ θέματα ταῦτα ἀσχολίας. Οἱ ὑπάρχοντες θεσμοὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως δὲν ἐνθαρρύνουσιν αὐτήν, ἀλλ' ἐλπίσωμεν ὅτι ἡ ἀνατέλλουσα συνείδησις τῶν ἐργατικῶν τάξεων θὰ μεταβάλῃ τὴν τάσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν θεσμῶν. Ἐλπίσωμεν προσέτι ὅτι τὸ παράδειγμα τῶν ὀλίγων γυναικῶν αἵτινες ἀρνοῦνται ν' ἀκολουθῶσι τοὺς συρμούς τοὺς συνεπαγομένους καταστροφὴν ἀθῶν ζώων θὰ γενικευθῇ, καὶ ὅτι κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Τέννυσον, βαθμηδὸν ἢ ἐν ἡμῖν τίγρις καὶ ὁ ἐν ἡμῖν πίθηκος, δηλαδὴ τὰ στοιχεῖα τῆς ὀμότητος καὶ τῆς κουφότητος θὰ ἐξοβελισθῶσι. Τὸ ἐργατικὸν ζήτημα, τὸ γυναικεῖον ζήτημα, τὸ ζήτημα

τῆς εἰρήνης, τὸ ζήτημα τῆς τύχης τῶν ζώων, εἶνε κατ' οὐσίαν ὅλα ζητήματα ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἡ διαιτητικὴ μεταρρύθμισις εἶνε κρηπὶς αὐτοῦ. Πᾶσα σκληρότης εἶνε φρενοβλάβεια καὶ ὁ ἐπιδιώκων κατάργησιν τῆς σκληρότητος ἐπιδιώκει τὴν ἴασιν τῶν φρενῶν τοῦ Γένους. Αἴροντες τὸ σκληροκάρδιον ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει αἴρομεν τὴν πηγὴν καὶ ρίζαν πάσης κοινωνικῆς πληγῆς. Πᾶν κοινωνικὸν πρόβλημα λύεται αὐτομάτως ἐξοβελιζομένης τῆς σκληρότητος. Ἐξοβελισμὸς σκληρότητος σημαίνει ἐπικράτησιν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ὁ ἀνθρωπισμὸς προλαμβάνει πᾶν ἀδίκημα, πᾶσαν καταδυνάστευσιν, πᾶσαν δυσμένειαν καὶ ἰταμότητα, πᾶν αἷτιον πενίας, καὶ πᾶσαν παρέκκλισιν ἀπὸ τῆς εὐθείας ὁδοῦ. Ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι κρηπὶς τοῦ ἀνθρωπισμοῦ εἶνε ἡ διαιτητικὴ μεταρρύθμισις εὐκόλως θὰ ἀντιληφθῶμεν πόσον σπουδαῖον εἶνε ὅπως πᾶν πρόγραμμα οἰασδῆποτε κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς μεταρρυθμίσεως περιλαμβάνῃ ὡς οὐσιῶδες στοιχεῖον τοῦ τὴν ἔννοιαν τῆς καθολικῆς στοργῆς, θεμελιώδης ἐκφανσις τῆς ὁποίας εἶνε ἡ διαιτητικὴ μεταρρύθμισις.

ΑΛΙΚΗ ΔΡΑΚΟΤΑΗ.

Η ΖΩΤΙΚΟΤΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΗΣ Π. Ε. ΔΡΑΚΟΤΑΗ ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΜΗΝΙ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, 1906.

(συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους.)

Εἶπον ἤδη ἱκανὰ περὶ τῶν ψυχολογικῶν ἐρευνῶν καὶ τῆς παραλλήλου αὐταῖς θεοσοφικῆς ἐργασίας, ἀν ὄχι ὅπως ἐξαντλήσω τὸ θέμα—καὶ πόρρω ἀπέχει ἡ ἐξάντλησις—ἀλλὰ ὅπως εἰσαγάγω ἐνώπιον ὑμῶν μίαν ὑπερφυᾶ ἀγγλίδα, μίαν γυναῖκα θεόπνευστον, γυναῖκα ἀφιερῶσασαν ὀλόκληρον βίον εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τοῦ εὐαγγελίου τῆς Ἑρμηνείας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ γυνὴ αὕτη εἶνε ἡ Ἄννα Kingsford μεθ' ἧς συνεργάσθη ἰσοβίως ὁ ἐπίσης ὑπερφυῆς Edward Maitland. Ἡ συνεργασία τῶν δύο τούτων προσώπων ἠγείρε κολοσσιαῖον οἰκοδόμημα προωρισμένον νὰ παλινορθώσῃ τὴν περὶ Χριστιανισμοῦ ἀντίληψιν τοῦ κόσμου, καὶ νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὄργανου ἐκείνου τῆς νοήσεως ὅπερ εἶνε τὸ εἰδικῶς ἀρμόδιον νὰ λαμβάνῃ γνώσιν τῶν ἐννοιῶν ἃς ἀπευθύνει τῇ Ἀνθρωπότητι ἡ ἀλληγορικὴ γλῶσσα τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν Γραφῶν Του. Τὴν συναίσθησιν ταύτην τῆς ἀποστολῆς τῆς εἶχεν ἡ Ἄννα Κίγκσφορντ ἐκ νηπιακῆς ἡλικίας. Εἶχε συναίσθησιν μιᾶς ἀποστολῆς διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὁποίας ἐπίστευεν ἑαυτὴν ἐλθοῦσαν εἰς τὸν κόσμον. Ἐλεγε τούτῳ πολλάκις εἰς τοὺς οἰκέλους τῆς πενταετῆς αἰῶνα καὶ προσέθετεν ὅτι πολλοὶ ἐκ τοῦ ἀοράτου κόσμου τὴν εἶχον ἀποτρέψει λόγῳ τῶν δεινῶν ἄτινα τὴν

ἀνέμενον ἐὰν προσελάμβανε σαρκίον. Κατὰ τὴν παράστασιν δράματός τινος ἔνθα ὑπῆρχε χορὸς πνευμάτων, ἡ μικρὰ ἐδέησε νὰ ἐκβληθῆ τοῦ θεάτρου ἔνεκα τοῦ θορύβου ὃν ἤγειρε θέλουσα νὰ προσπελίση εἰς τὴν σκηνὴν ἰσχυριζομένη ἐμφαντικῶς ὅτι τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα ἦσαν ομόφυλοι καὶ συγγενεῖς τῆς. Πολλάκις ἐφωράτο εἰς σοβαρὰς συνδιαλέξεις πρὸς τὰ ἄνθη τοῦ κήπου, παρενέθετε μάλιστα εἰς τὰ φύλλα των σημειώσεις ἐπὶ τεμαχίων χάρτου ἀπευθυνόμενας πρὸς πρόσωπα ἅτινα ἐπίστευε συγκοινωνοῦντα πρὸς αὐτὴν δι' ὀνείρων. Ἐγραφε τὰς ἐπιστολάς τῆς, παρέδιδεν αὐτὰς εἰς τὰ ἄνθη καὶ ἰσχυρίζετο ὅτι ἐλάμβανε τὰς ἀπαντήσεις καθ' ὑπνόν. Ἐνεατῆς ἔγραψε ποιήματα καὶ διηγήματα δεικνύοντα μεγάλην ἐπίγνωσιν, καὶ ἐν ποιήματι τῆς ἐδημοσιεύθη εἰς θρησκευτικὸν τι περιοδικὸν τοῦ Λονδίνου, οὗ ὁ διευθυντὴς ἐξέλαβε τὸ ἔργον ὡς γραφὴν ὑπὸ ἐμπνευσμένου τινὸς ἱεράρχου. Ἔθετε τοὺς διδασκάλους τῆς εἰς δεινὴν ἀμηχανίαν διατυπούσα ἐρωτήσεις πρὸς ἃς οἱ ἐμβριθέστατοι θεολόγοι δὲν θὰ ἠδύναντο ν' ἀπαντήσωσιν. Ἐπέμενεν ἐκ νηπιακῆς ἡλικίας ν' ἀποδέχεται οὐδὲν εἰμὴ ὅ,τι ἡ ἐνδοτέρα αὐτῆς νόησις ἐνέκρινε. Σφοδρὰν ἐξηδήλου ἔχθραν κατὰ πάσης ἀδικίας καὶ ἠγανάκτει παιδίσκη ἐτι οὔσα διὰ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ γυναικείου φύλου ἐν τῷ πολιτισμῷ μας, λέγουσα ὅτι αὕτη προέκυψε ἐκ τῆς ἀδικίας, φιλαυτίας καὶ σκληρότητος τοῦ ἄρρενος ζυγοῦ. Τὸ κατὰ τῆς σκληρότητος καὶ ἀπανθρωπίας μῖσος τῆς ἀνήρχετο εἰς περιωπὴν αἰσθήματος ἐξόχου μεγαλοπρεπείας. Παιδιόθεν ἀνεπτύχθη παρ' αὐτῆ ἡ δύναμις τοῦ βλέπειν ὄπτασις καὶ ὀράματα καὶ ἐναργέστατα ἐνύπνια, τόσῳ ἐναργῆ ὥστε ἀφυπνιζομένη νὰ τὰ γράφῃ ἐκ μνήμης ὡσεὶ ἀντέγραφε περιγραφὰς ἱστοριογράφος αὐτόπτης. Δεκατριῶν ἐτῶν οὔσα ἔγραψε διήγημα φέρον τὸν τίτλον *A tale of the Early Christians* (Μία ἀφήγησις περὶ τῶν πρώτων Χριστιανῶν) καὶ τὸ ἔστειλεν εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ Λονδίνου *Church Companion*. Ὁ διευθυντὴς ἀντὶ νὰ τὸ καταχωρήσῃ ἐν συνεχείαις, τὸ ἔκρινεν ἄξιον νὰ δημοσιευθῆ εἰς βιβλίον μηδαμῶς ὑποπτευθεὶς ὅτι τὸ ἔργον προήρχετο ἀπὸ δεκατριετῆ κόρης. Ἀνακαλύψας τοῦτο ἔστειλεν εἰς αὐτὴν μέγα χρηματικὸν ποσὸν ὡς φόρον θαυμασμοῦ, καὶ τὸ βιβλίον ἀνεγνώσθη ἀπλήστως ὑπὸ χιλιάδων. Εἰς ὅλα τὰ διηγήματα ἅτινα ἔγραψεν αἱ περιγραφαὶ εἶνε ζωηρόταται, φέρουσιν ἴδιον τοπικὸν χρῶμα οἰαδήποτε καὶ ἂν ἢ ἡ χώρα ἐν ἧ ἀναφέρονται, ἔστω καὶ ἂν ἡ γράψασα οὐδέποτε ἐπεσκέφθη αὐτὴν. Ἐνῶ ἡλικιοῦτο ἐτι μᾶλλον ἐκραταιοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς ἡ συναίσθησις ὅτι ἀνετέθη αὐτῇ μέγα ἔργον λυτρώσεως καὶ ὅτι καθ' ὃν βαθμὸν θὰ ἔφερεν αὐτὸ εἰς πέρας κατὰ τόσον βαθμὸν ἢ ἴδια αὐτῆς ἀτομικὴ ἀναγέννησις καὶ σωτηρία θὰ κατορθοῦτο. Τὴν ζῶσαν ταύτην ιδέαν διέτύπωσε βραδύτερον εἰς ἀξίωμα διδάξασα ὅτι σώζεται τις μόνον ἐφ' ὅσον

κατορθόνηι νὰ σώσῃ ἄλλους δρῶν ὑπὲρ αὐτῶν ὡσεὶ ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ἰδίου του συμφέροντος. Ἰδίως ὁ πόθος τῆς Ἄννας Κίγκσφορντ περὶ λυτρώσεως διευθύνεται εἰς τὴν χειραφέτησιν τῆς γυναικὸς καὶ εἰς τὴν εὐημερίαν τῶν ζώων ἅτινα ὀνομάζει *subhuman*, ἤτοι ὑπανθρώπινα. Ὁ λόγος τοῦ τοιοῦτου εἶνε ὅτι δὲν ἀναγνωρίζει διάκρισιν μεταξὺ ἄρρενος καὶ θήλεος ὅσον ἀφορᾷ προνόμια οὔτε διάκρισιν μεταξὺ ἀνθρωπίνων καὶ ὑπανθρωπίνων ὅσον ἀφορᾷ εὐημερίαν. Εἰς τὰ ὄμματα τῆς πάντα τὰ ὄντα εἶνε πρόσωπα ἱερά, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἄνθη τὰ ἐθεώρει πρόσωπα. Ζητηθεῖσα εἰς γάμον ὑπὸ τοῦ εὐρυμαθοῦς ἱερέως Κίγκσφορντ συνήνεσεν ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ διώγῃ ἀπολύτως ὡς βούλεται. Τὸ συνοικέσιον τοῦτο τῇ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ ἐγκύψῃ εἰς μελέτας θεολογικὰς, διότι ὁ Κίγκσφορντ ἐκέκτητο μίαν τῶν ἀρίστων ἐν Ἀγγλίᾳ θεολογικῶν βιβλιοθηκῶν. Εὐθύς μετὰ τὸν γάμον ἐνεγράφη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων ἔνθα ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι δύναται τις νὰ γίνῃ ἔξοχος ἰατρὸς χωρὶς νὰ ἴδῃ οὔτε ἐν πείραμα ζωοτομίας. Καὶ τὸ ἀπέδειξε περιφανῶς.* Πλείστα θαυμασιώτατα ἐπεισόδια συνέβησαν αὐτῇ καθ' ὅλον τὸν βίον τῆς. Ἐν μόνον ἔχω καιρὸν ν' ἀναφέρω ὅτε ἡ Ἄννα Κίγκσφορντ παρεσκευάζετο νὰ σπουδάσῃ τὴν ἰατρικὴν, ἀγνωστὸς τις γυνή, μὲ θεοφώτιστον ἦθος καὶ ἔμπλεως ἐμπνεύσεως παρουσιάσθη εἰς τὴν νεάνιδα (ἀφοῦ πρώτου δι' ἐπιστολῆς τῆς ἐξήτησε νὰ γίνῃ δεκτὴ ὡς ἔχουσα ν' ἀναγγεῖλη τι αὐτοπροσώπως). Ἐγένετο δεκτὴ παρουσία διαφόρων φίλων καὶ συγγενῶν. Ἡ ἀγνωστὸς ἀνεγνώρισε τὴν νεάνιδα ἀμέσως καίτοι οὐδέποτε εἶχεν ἴδει αὐτὴν ἢ εἰκόνα αὐτῆς πρότερον. Προσελθοῦσα ἔδωκεν αὐτῇ ἀσπασμὸν τριπλοῦν λέγουσα ὅτι αὐτὸ ἦτο τὸ μήνυμα ὅπερ ἔλαβεν ἐντολὴν παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νὰ δόσῃ καὶ προσέτι νὰ προείπῃ πράγματα ἅτινα μετὰ μίαν τετραετίαν συνέβησαν ἀκριβῶς ὡς τὰ προείπε. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἦτο κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1873. Τὸ θέρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους κατὰ ἐξίσου ἀξιοθαύμαστον τρόπον συνηντήθη ἡ Ἄννα Κίγκσφορντ μετὰ τοῦ Ἐ. Μαίτλανδ, ὅστις ἔκτοτε ἀπέβη ὁ ἰσόβιος συνεργατῆς τῆς καὶ συμπληρωτῆς τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Ἑρμηνείας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ὅστις ἦτο μικρὸν παρὰ τὴν Ἄνναν ὑπερφυῆς, ἦτο κατὰ εἴκοσιν ἔτη πρεσβύτερός τῆς. Ὁ Μαίτλανδ ἦτο γνωστὸς θεολόγος καὶ συγγραφεὺς, καὶ διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κανταβρυγίας. Νέος ὢν περιηγήθη ἀνὰ τὸν κόσμον, ὅλον δὲ τὸν βίον του ἀφιέρωσεν ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν ἀναζήτησιν συλλογισμοῦ τινος καθιστῶντος ἀναμφισβήτητον ὅτι μεταξὺ τοῦ πιστεύειν καὶ τοῦ γινώσκειν ὑπάρχει ἀπόλυτος ταυτότης. Ἦθελε νὰ καθιερώσῃ ὡς ἀξίωμα τοῦτο, ὅτι τὸν Χριστιανισμὸν ὀφείλομεν νὰ ἐγκολποθῶμεν ὄχι διότι μᾶς παρεδόθη ἀπὸ

* Ἴδε καὶ σελίδα 183 τοῦ Β' τόμου τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ.

τούς πατέρας μας, αλλά διότι και ἡμεῖς ἀντιλαμβάνομεθα ἀποχρώντως ὅτι κέκτηται ἐσωτερικὴν ἰδίαν ἀξίαν πρακτικῆς σπουδαιότητος. Διότι, λέγει, ἂν μόνον λόγῳ τῆς παραδόσεως τὸν ἐγκολπώμεθα, δὲν τὸν ἐγκολπούμεθα πεφωτισμένως καὶ εἰλικρινῶς, ἀλλὰ ἐξομοιούμεθα πρὸς τοὺς ἀγρίους οἴτινες καὶ αὐτοὶ ἐγκολποῦνται τὰς θρησκείας τῶν μόνων καὶ μόνον διότι παρεδόθησαν αὐτοῖς. Πρέπει νὰ ἴδωμεν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ὅτι τὸ παραδοθὲν ἡμῖν κέκτηται ἐσωτερικὴν ἀξίαν, διότι τότε καὶ μόνον ὡς ἐμπρέπει εἰς ἐλεύθερα ὄντα, υἱοὺς καὶ θυγατέρας τοῦ Θεοῦ, τότε καὶ μόνον θὰ ῥυθμίσωμεν κανόνα βίου ἀτομικῶς, κοινωνικῶς καὶ πολιτικῶς. Ἐν τῇ μακρᾷ του ἀναζητήσει ἐπέισθη ὅτι οὔτε βιβλία οὔτε πρόσωπα δύναται νὰ τὸν διαφωτίσωσι περὶ τούτου, καὶ κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὴν ἀλήθειαν δύναται μόνον καὶ μόνον νὰ εὔρη ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκ τῶν ἔνδον, ἐκ τῆς ἰδίας ἰδωσυστασίας του, συγκεντρούμενος καὶ εἰσδύων εἰς τὰ μυχιαίτατα τῆς ἰδίας ψυχῆς του, ἐν τῷ ἀγνῷ μυχῷ, ἔνθα καὶ μόνον δύναται τις νὰ συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ Θεοῦ, διότι ὁ Θεὸς εἶνε ἔνδον. Μόλις κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐχάραξε σύστημα βίου ἀρμόδιον πρὸς τὸν σκοπὸν του. Ἐγκατέλειψε τὴν κρεοφαγίαν ὡς ἀμβλύνουσαν τὸ πνεῦμα, καὶ ἤρξατο συστηματικῶς συγκεντρῶν τὴν προσοχὴν τοῦ νοῦ του εἰς τὸ ἐνδότερον αὐτοῦ φῶς ὑπερ ἑνοικεῖ εἰς πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ ἄριστα τῶν ἀποτελεσμάτων, διότι τὸ ἐνδότερον φῶς εἰς ὃ ἐπὶ μακρὸν ἠτένισε, τρεφόμενος ἐνταυτῷ μόνον δι' ἔδεσμάτων ἀμετόχων αἵματος, περιέλουσε τὴν διάνοιάν του, καὶ ὁ ἀνὴρ ἤρχισε ν' ἀντιλαμβάνεται τοὺς λόγους ἀκριβῶς δι' οὗς ὁ Χριστιανισμὸς καλῶς ἐννοούμενος εἶνε σύστημα καταπληκτικῆς ζωτικότητος καὶ ὅτι ἡ πρακτικὴ του ἀξία εἶνε τηλικαύτη ὥστε ἐφαρμοζομένη ἐν τῷ καθημερινῷ βίῳ, θὰ ἔλυε πάντα τὰ προβλήματα καὶ θὰ ἐθεράπευε πάντα τὰ δεινὰ ἄτινα κατατρύχουσι τὴν Ἀνθρωπότητα λαμβάνουσαν παρ' ἀφωτίστου ἐκκλησίας λίθους ἀντὶ ἄρτων. Ὁ Μαίτλανδ ἐφεξῆς ἠσχολήθη νὰ ἐξιχνιάσῃ τὰς ἐννοίας ἃς ἀλληγοροῦσιν αἱ παραδόσεις, μὴ λαμβάνων αὐτὰς ὡς παραδόσεις καὶ δόγματα, ἀλλὰ ὡς μαθηματικὰς διατυπώσεις κεκρυμμένων ἀληθειῶν ἃς ἔργον του ἦτο νὰ ἐκθάπτῃ καὶ διερμηνεύῃ. Ἀκριβῶς τῇ ἐποχῇ ταύτῃ συνητήθη μετὰ τὴν Ἄνναν Κίγκσφορντ καὶ δὲν ἐβράδυνε ν' ἀναγνωρίσῃ ὅτι ἡ ἑκτακτος αὕτη γυνὴ ἐκέκτητο λειτουργίαν τινα ψυχολογικὴν δυνάμει τῆς ὁποίας ἠδύνατο νὰ λαμβάνῃ ἄμεσον ἀντίληψιν ἀληθειῶν εἰς ἃς αὐτὸς κατέληγε διὰ μακρᾶς καὶ ἐπιπόνου συγκεντρώσεως. Εἶνε πρόδηλον ὅτι ἡ μοναδικὴ αὕτη συνεργασία τῶν δύο τούτων μοναδικῶν προσώπων ἔδει κατ' ἀνάγκην νὰ κατασταλλάξῃ εἰς μοναδικὸν σύστημα ἐρμηνείας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀμφότεροι μέχρι τέλους τοῦ

βίου των συνέπραξαν καὶ συνειργάσθησαν ὑπὸ μοναδικὰς συνθήκας ἐμπνεύσεως καὶ οὐρανίων ὀδηγιῶν καὶ κατήρτισαν σύστημα ἀντάξιον τοῦ τίτλου του, σύστημα ἱκανοποιούν νουν καὶ καρδίαν, πνεῦμα καὶ ἠθικὴν συνείδησιν, σύστημα ἀπλοῦν, ἀπλούστατον, λογικόν, συνεπές, αὐτόδηλον, καὶ ἐρειδόμενον ἐπὶ τῆς φύσεως τοῦ εἶναι καὶ ἱκανὸν νὰ ἐξουτώσῃ τέλεον τὴν ὑλοφροσύνην.

Ἐνδιαφέρει ἰδίως ἡμᾶς ἐνταῦθα ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ ταύτῃ ὁμηγύρει τοῦτο ὅτι ἡ Ἄννα Κίγκσφορντ καὶ ὁ Ε. Μαίτλανδ ἠγωνίσθησαν ν' ἀποδόσωσι εἰς τὸν Χριστιανισμὸν τὴν ἑλληνικὴν ἐκείνην χροιάν ἣτις τῷ εἶχεν ἀφαιρεθῆ ὑπὸ τοῦ ἐβραϊσμοῦ. Ἐν πάσαις ταῖς συγγραφαῖς των, ὅχι μόνον ὅσας ἔγραψαν ὁμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅσας ἔγραψαν χωριστά, ἡ ἀγνωστοὶ πρὸς ἀλλήλους, τοῦτο ἰδίως τονίζεται ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶνε ἀπαύγασμα τῆς ἑλληνικῆς διαισθήσεως ὅτι ἡ ἑλληνικὴ διάνοια, καθ' οὗς χρόνους ἐφωτίζετο ὑπὸ τῆς διαισθήσεως, εἰσέδυνε εἰς τὰ μυστήρια τῆς ὑπάρξεως καὶ ἐξήγγειλε σύστημα σκέψεως καὶ διαγωγῆς τοῦ ὁποίου γνήσιον τέκνον εἶνε ὁ Χριστιανισμὸς, ἐφ' ὅσον εἶνε ἀπηλλαγμένος τῶν παραδόσεων τοῦ ἐβραϊσμοῦ. Ἀμφότεροι ἐν ταῖς συγγραφαῖς των διατυποῦσιν ἐπανειλημμένως ὅτι φυσικοὶ προφήται τοῦ Χριστοῦ εἶνε οἱ Ἕλληνες θεοί. Καὶ εἶνε ἀξιοσημείωτον ὅτι μετὰ τῶν ὑπεργείων ὀδηγιῶν καὶ διδασκάλων καὶ διαφωτιστῶν τῆς τε Ἄννας Κίγκσφορντ καὶ τοῦ Μαίτλανδ διακρίνονται ἰδίως δύο Ἕλληνες θεοί, ὁ Ἑρμῆς καὶ ὁ Ἀπόλλων, ἐνδελεχῶς διὰ ποικίλων ὁραμάτων ἐργαζόμενοι ν' ἀναπετάσωσι τὴν σημαίαν τοῦ γνησίου Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἐκκλησιαστικισμοῦ καὶ τῆς συγχρόνου εἰδωλολατρίας. Τοῦ Ἑρμοῦ ἡ δραστηριότης ἰδίως ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τοῦ καταρτισμοῦ Εὐαγγελίου τῆς Ἑρμηνείας τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶνε ὄντως θελκτικὴ καὶ ἀξιοθαύμαστος, καὶ ἵνα δόσω ὑμῖν ἰδέαν τῆς ὑπεργείου ταύτης δραστηριότητος θ' ἀφηγηθῶ ὑμῖν μέρος τῆς ἐπικοινωνίας ἣτις διεξήγετο μετὰ τὸν θεοῦ τούτου καὶ τοῦ θαυμαστοτάτου τούτου ζεύγους τῶν ἐρμηνευτῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ Ἄννα ἐβάδιζε μόνη ἐπὶ τῆς παραλίας. Ὁ οὐρανὸς ἦτο ἐξόχως εὐδίας. Μεσογείως ἐξετείνοντο τὰ ὠραιότατα τῶν τοπέων καὶ ἀπωτέρω δεικρίνοντο σειραὶ ὑψηλῶν ὀρέων, αἱ κορυφαὶ τῶν ὁποίων ἦσαν λευκαὶ ἐκ χιόνος. Παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐπὶ τῶν ἄμμων ἀλφνης ἐπεφάνη πρὸς αὐτὴν κατευθυνόμενος ταχυδρομικὸς διανομῆς. Τῇ ἔδωκε μίαν ἐπιστολήν. Ἡ ἐπιστολὴ ἦτο τοῦ συνεργάτου τῆς Μαίτλανδ καὶ ἔλεγεν: "Ἀπέκτησα ἐσχάτως τὸ σπουδαιότατον καὶ πολυτιμώτατον τῶν ὑπαρχόντων βιβλίων. Ἐγράφη πρὸ καταβολῆς κόσμου. Τὸ κείμενον τὸ ἀναγινώσκω εὐκόλως, ἀλλ' αἱ ὑποσημειώσεις, αἴτινες εἶνε πολὺ ἀφθονοὶ καὶ ποικίλοι, εἶνε γεγραμμένοι εἰς τόσφ μικροσκοπικοὺς χαρακτήρας ὥστε δὲν δύναμαι νὰ ἀναγνώσω λέξιν. Σὲ παρα-

καλῶ νὰ εὕρησ τὸν τρόπον νὰ μοῦ προμηθεύσῃ τὰς διόπτρας ἅς μετεχειρίζετο ὁ Σβένδενβοργ, ὄχι τὰς μικρὰς ἅς ἔδωκεν εἰς τὸν Χάνς "Ανδερσεν, ἀλλὰ τὰς μεγάλας αἵτινες φαίνεται κάποιου παρέπεσαν. Νομίζω ὅτι τὰς ἔχει κατασκευάσει ὁ Σπινόζας. Γνωρίζεις ὅτι ὁ Σπινόζας ἦτο ἐξ ἐπαγγέλματος κατασκευαστὴς διοπτρῶν καὶ μάλιστα ὁ ἀριστος πάντων. Προσπάθησε νὰ μοῦ τὰς εὕρησ." Σημειωτέον ὅτι ἡ "Αννα μέχρι τότε δὲν ἐγνώριζεν οὔτε καν τὸ ὄνομα Σπινόζας πολλῶ μᾶλλον ἠγνόει ὅτι ὁ Σπινόζας κατασκεύαζε διόπτρας. Ὁλίγιστοι πράγματι γνωρίζουν ὅτι ὁ Σπινόζας ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς κατασκευῆς διοπτρῶν. Ἀναβλέψασα ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐπιστολῆς εἶδε τὸν διανομέα ἀπερχόμενον δρομαίως. Τῷ ἐφώνησε "περίμενε, πῶς θὰ στείλω τὴν ἀπάντησιν ἀφοῦ φεύγεις;" Ἐκεῖνος ἔστρεψεν, ἐπανήλθε, τὴν ἐπλησίασε καὶ εἶπε: "Ἐχω ἐδῶ εἰς τὸν σάκκον μου τὴν ἀπάντησίν σας, κυρία, καὶ θὰ τὴν δόσω ἀσφαλῶς." — "Πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἔχῃς τὴν ἀπάντησιν μου πρὶν τὴν γράψω; κάτι λάθος κάμνεις;" — "Ὁχι, λάθος δὲν κάμνω. Ἐν τῇ πατρίδι μου αἱ ἀπαντήσεις ὅλαι γράφονται εἰς τὰ ταχυδρομεῖον καὶ διανέμονται ταυτοχρόνως μὲ τὰ γράμματα τὰ προκαλέσαντα αὐτάς. Ἡ ἀπάντησίς σας εἶνε εἰς τὸν σάκκον μου." Ἡ "Αννα ἐζήτησε νὰ τὴν ἴδῃ, ὁ δὲ διανομὸς ἐξήγαγεν ἀπὸ τὸν σάκκον τοῦ μίαν ἐπιστολὴν ἣν ἐκεῖνη ἀνοίξασα εἶδεν ὅτι πράγματι ἦτο ἰδιόγραφος αὐτῆς ἐπιστολὴ ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν Μαϊτλανδ, ἔχουσα δὲ ὡς ἐξῆς: "Δύνασαι ν' ἀγοράσῃς ἐν Λονδίῳ τὰς διόπτρας περὶ ὧν γράφεις. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἠμπορέσῃς νὰ τὰς μεταχειρισθῆς ἀμέσως, διότι μὴ τεθεῖσαι εἰς χρῆσιν ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἔχουσιν ἀνάγκη νὰ καθαρισθῶσιν. Ἡ κάθαρσις δὲν εἶνε ἐφικτὴ ἐν Λονδίῳ διότι ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶνε σκοτεινὴ. Καὶ προσέτι οἱ δάκτυλοί σου δὲν εἶνε ἀρκετὰ λεπτεπίλεπτοι ὥστε νὰ τὰς καθάρῃς δεόντως. Φέρε τὰς ἐδῶ καὶ ἐγὼ τὰς καθαρῶζω." Ἐπέστρεψε τὸ γράμμα εἰς τὸν διανομέα ὅστις ἐμεϊδίασε διὰ τὴν ἀφέλειάν της. Τότε πρὸς μεγάλην τῆς ἐκπληξιν εἶδεν ὅτι ἡ ἀμφίεσις τοῦ συνίστατο ἀπὸ τρίχινου χιτῶνα περὶ τὴν ὀσφύν. Πρὶν ἴδῃ τοῦτο ἦτο ἐτοίμη νὰ τὸν προσαγορεύσῃ μετὰ εὐλαβείας ὡς τὸν ἑλληνα θεὸν Ἑρμῆν, καὶ περ ἀγνοοῦσα διατί ἐλησμόνησεν ὅτι εἶχεν ἐνώπιόν της ἀπλοῦν διανομέα. Ἀλλὰ ἐνῶ ἀνεξηγήτως τὸν ἔκρινεν αἴφνης ὡς θεόν, εἶδε, πάλιν αἴφνης, ὅτι εἶχεν ἐνώπιον αὐτῆς Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἐκπλήξεώς της καὶ τοῦ τρόμου της ὅτι ἴστατο πρὸ αὐτῆς τοιοῦτος μέγας ἅγιος, τὸ δράμα ἐξηφανίσθη. Διατί ἄρα γε ὁ Ἑρμῆς ταυτίζεται μὲ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ ὀπτασίᾳ ταύτῃ; Ἡ ἐξήγησις τοῦ πράγματος ἐδόθη εἰς αὐτὴν βραδύτερον ὅτε ἐδιδάχθη παρὰ πολλῶν διαφωτιστῶν ὅτι πάντες οἱ γράψαντες βίβλους καὶ εὐαγγέλια ἔκαμνον χρῆσιν προσώπων καὶ πραγμάτων, μάλιστα

καὶ ἱστορικῶν προσώπων καὶ πραγμάτων, ὅπως δι' αὐτῶν ἀλληγορῶσιν ἀρχὰς καὶ ἀληθείας. Τοῦ Ἰωάννου τὸ βάπτισμα ἦτο ἀλληγορία διδάσκουσα ὅτι μόνον καὶ μόνον διὰ καθάρσεως φυσιολογικῆς καὶ ἠθικῆς—καθάρσεως ἐξασφαλιζομένης διὰ καταλλήλου συστήματος βίου καὶ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι—δύναται ὁ ἄνθρωπος ν' ἀναπτύξῃ τὴν λειτουργίαν τοῦ ὀργάνου ἐκείνου δι' οὗ κατανοοῦνται αἱ πνευματικαὶ ἀλήθειαι. Ὁ Ἑρμῆς εἶνε τὸ πνεῦμα τῆς νοήσεως, ἐξ οὗ καὶ οἱ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ἐργαζόμενοι ἐρευνηταί, οἱ λεγόμενοι Ἑρμητισταί ἔχουσιν οἱ σημαίαν των τὸν στίχον Est in Mercurio quicquid quaerunt sapientes (ἐν τῷ Ἑρμῇ θὰ εὕρῃ ὁ σοφὸς πᾶν ὅ,τι ἐρευνᾷ). Οἱ Ἑρμητισταί κατήρτισαν ὀλόκληρον σύστημα γνώσεως φέρον τὸν τίτλον Ἑρμητικὴ φιλοσοφία, καὶ δύναται τις νὰ εὕρῃ ἐν αὐτῷ τὰς ἀληθεῖς πηγὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀλλ' ἡ ἐκκλησία ὑπερεῖδε τὰς πηγὰς ταύτας ὑπαγαγοῦσα οὕτω ἑαυτὴν εἰς τὴν μομφὴν ἣν ὁ Ἰησοῦς ἐξήνεγκε κατ' ἐκείνων οἵτινες ἀφαιροῦσι τὴν κλεῖδα τῆς Γνώσεως, οὔτε αὐτοὶ εἰσερχόμενοι οὔτε ἄλλοις ἐπιτρέποντες τὴν εἴσοδον.

(ἔπεται τὸ τέλος.)

Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ.

Τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος φαίνεται ἀπὸ γενεᾶς ἤδη ἀσχολούμενον εἰς τὴν διεξαγωγὴν ἑνὸς πρωτοφανοῦς πειράματος. Ἐπεδόθη ὀλοψύχως εἰς τὴν ἐπιδίωξιν ἑνὸς πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθεστῶτος ὅπερ οὐδέποτε πρὶν ἐφάνη ποῦ ἢ ἐγνώσθη ποῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου. Προέβη εἰς τὸ πρωτάκουστον πείραμα νὰ θεμελιώσῃ κολοσσιαίαν αὐτοκρατορίαν ἥς ψυχὴ καὶ σύστασις νὰ εἶνε ἡ δημοκρατία. Θὰ ἐπιτύχῃ τὸ πείραμα ἢ θὰ ἀποτύχῃ; That's the question καὶ εἶνε ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου διὰ τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ πειράματος ἔσται ἐγγύησις ζωῆς μονοουχὶ αἰωνίας διὰ τὸν ἀγγλικὸν πολιτισμόν. Ἡ ἀποτυχία τοῦ ἔσται προανάκρουσια βεβαίου θανάτου. Ἀλλ' ἡ Ἀγγλία τὸ ἐνεργεῖ αὐτὸ τὸ πείραμα πρὸ δεκαετηρίδων, καὶ φαίνεται οἶονεὶ λέγουσα ὅτι ἐὰν τὸ πείραμα τὴν φουεύσῃ, ὁ θάνατός της θὰ διακρίνη ἔσσει αὐτὴν ὡς μόνην ἐξ ὄλων τῶν φυλῶν τοῦ κόσμου τελευτήσασαν ἐνδόξως. Ἀφ' ἑτέρου ἡ εὐδωσις τοῦ πειράματος ἔσται δι' αὐτὴν ἀφθιτος ζωὴ καὶ δόξα, διότι θὰ ἐξασφαλίσῃ παγκόσμιον κράτος προόδου ἐλευθερίας καὶ δικαιοσύνης. Αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ τοῦ 1906 εἰσήγαγον εἰς τὸν πολιτικὸν βίον τῆς Ἀγγλίας μίαν νέαν δύναμιν. Τὸ πρῶτον φοράν ἀναφανέν ἐν τῇ ἀγγλικῇ βουλῇ Ἑργατικὸν Κόμμα εἶνε ῥιζικὴ πολιτικὴ ἐπανάστασις τείνουσα εἰς τὴν ἐδραίωσιν τῆς δημοκρατικῆς ψυχῆς τοῦ Κράτους. Ἐνταῦτῳ τῷ αὐτοκρατορικῶν ἰδεῶδες καὶ γόητρον οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον

φαίνεται μειούμενον. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν δύναται τις νὰ κρίνῃ ἀπὸ τὰ σημεῖα ταῦτα τῶν καιρῶν ἢ πιθανότης περὶ ἐπιτυχίας τοῦ πειράματος εἰς δ' ἐπεδόθη ἢ Ἀγγλία ἀπὸ γενεᾶς σπουδαίως ἐκρατύνθη κατὰ τὰ τελευταῖα τρία ἢ τέσσαρα ἔτη. Δύο δυνάμεις νέαι καὶ ἰσχυρόταται ὠθοῦσι τὴν διεξαγωγὴν τοῦ εἰρημένου πειράματος εἰς αἴσιον πέρας. Ἡ αὐξουσα δύναμις τῶν ἐργατικῶν τάξεων καὶ ἡ αὐξουσα ἐφεσις τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ νὰ ὀργανώσῃ ὑγιᾶς καὶ εὐδόκιμον σύστημα δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἱκανὸν ὄχι μόνον ν' ἀναπλάσῃ τὴν ἀγγλικὴν κοινωνίαν ἀλλὰ καὶ νὰ ἐφέλκῃ πρὸς τὰ νόματα αὐτοῦ πάσας τὰς ἐπέκεινα τῶν θαλασσῶν δημοκρατίας ἐξ ὧν σύγκειται ἡ βρετανικὴ Ἀυτοκρατορία. Ὅχι μόνον δὲ νέα πανεπιστήμια προκύπτουσιν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐμφορούμενα τοιοῦτου πνεύματος, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ἀρχαῖα καὶ μοναδικὰ πανεπιστήμια ἡ Ὁξφόρδη καὶ ἡ Κανταβρυγία συγκυκῶνται ὑπὸ τοῦ ζήλου πῶς νὰ ἐξαπλώσωσιν ἀνά πάντα τὰ στρώματα τῆς κοινωνίας τὴν ἐκλεκτὴν μάθησιν καὶ σοφίαν ἣτις τὰ διακρίνει. Θέλουσι νὰ ἐξανθρωπίσωσι πᾶσαν φάσιν καὶ πᾶσαν γωνίαν τοῦ ἀγγλικοῦ βίου, μὴ ὀκνοῦντα καὶ αὐτά, ἐφ' ὅσον εἶνε ἐφικτὸν αὐτοῖς, νὰ εἰσδέχωνται πᾶν ἐξανθρωπιστικὸν στοιχείον. Πρὸ ὀκταετίας γράφων ἐν ἀθηναϊκῷ περιοδικῷ* περὶ τῶν νέων τούτων τάσεων τῆς Ὁξφόρδης ἔδωκα περιγραφὴν τοῦ τότε ἀκριβῶς ἰδρυθέντος Ῥωσκινείου λυκείου (Ruskin College). Ἦδη χαίρω δυνάμενος νὰ εἶπω ὅτι τὸ ἴδρυμα τοῦτο εὐδοκίμει δικαιοῦν τὰς ἐλπίδας ἃς περὶ αὐτοῦ ἐξέφρασα τότε. Ἄλλ' εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβω ὡδε τινα ἐξ ὧν εἶπον τότε προσπαθῶν νὰ δόσω ἰδέαν τινα περὶ τῆς Ὁξφόρδης πρὶν ὀμιλήσω περὶ τοῦ ἐν αὐτῇ ἰδρυθέντος Ῥωσκινείου λυκείου.

Τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρδης, ὅπερ εἶνε τὸ ἀρχαιότερον καὶ τὸ σπουδαιότερον ἐν τῷ κόσμῳ, σύγκειται ἐξ εἰκοσι μεγάλων λυκείων, ἕκαστον τῶν ὁποίων διοικεῖται κατ' ἴδιον τρόπον. Τινα τούτων ἀριθμοῦσιν ἡλικίαν αἰῶνων καὶ τὰ κτίρια εἶνε ἐξόχου ἀρχιτεκτονικοῦ ἐνδιαφέροντος, οὕτω δὲ ὠκοδομημένα, ὥστε ἕκαστο νὰ περιλαμβάνῃ κοιτῶνας καὶ αἰθούσας καὶ σπουδαστήρια διὰ τε τοὺς φοιτητὰς καὶ τοὺς καθηγητὰς. Παρ' ἐκάστην τῶν οἰκοδομῶν τούτων ἢ περίξ αὐτῆς ἐξαπλοῦνται χλοεραὶ ἐκτάσεις, κήποι, ἄλση, λειμῶνες, λίμναι, δειροστοιχίαι, πάντα ἐξαισίου κάλλους, ἐμπνέοντα καὶ εἰς τὸν θεωρητικὸν καὶ φιλοσοφικὸν βίον κινοῦντα. Ναός, Βιβλιοθήκη, Ἐστιατόριον καὶ Κήπος εἶνε τὰ τέσσαρα συστατικά, ἅτινα θεωροῦνται ἀπαραίτητα στοιχεῖα ὀξονείου λυκείου. Παρὰ ταῦτα δὲ προσθετέον καὶ τὸ ἐν μέσῳ τούτων περικαλλές καὶ πλήρες εὐμαρείας μέγαρον, τὸ χρησιμεῖον ὡς κατοικία τοῦ διευθυντοῦ ἦτοι τοῦ πρυτάνεως, ὅστις εἶνε ἰσόβιος. Ἐκαστον τῶν

εἰκοσι τούτων λυκείων ὄχι μόνον εἶνε ὀλόκληρον Πανεπιστήμιον, ὅπως ἐννοοῦμεν τὴν λέξιν, ἀλλ' εἶνε ὀλόκληρος πόλις, ἰδίους νόμους καὶ ἴδιον ὀργανισμόν ἔχουσα. Οἱ εἰκοσιν οὗτοι ὀργανισμοὶ ἀποτελοῦσι τὴν ὀμοσπονδίαν, ἣτις καλεῖται Πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρδης, ἐντελῶς αὐτόνομον ὀμοσπονδίαν, μὲ ἴδιαν ἀκόμη δικαιοδοσίαν, καὶ μηδὲν τὸ κοινὸν ἔχουσαν μὲ τὴν ἀγγλικὴν πολιτείαν ἢ κυβέρνησιν εἴτε ὑπὸ διοικητικὴν εἴτε ὑπὸ οἰκονομικὴν ἢ ἄλλην ἐποψιν. Ἡ ὀμοσπονδία λειτουργεῖ κατὰ δημοκρατικὸν ὄλως τρόπον. Εἶνε εἶδος Ἀχαικοῦ Συνδέσμου. Καὶ λέγεται περὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας ὅτι ἡ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρδης ἢ ὁ Ἀχαικὸς Σύνδεσμος ἐχρησίμευσεν αὐτῇ ὡς πρότυπον Συντάγματος. Καίτοι ἡ πόλις Ὁξφόρδη ἀνευ τοῦ Πανεπιστημίου εἶνε πόλις σπουδαία ἀριθμοῦσα πληθυσμὸν 50,000, ἡ ἀκαδημαϊκὴ ὀμοσπονδία τὴν ἔχει ἐπισκιάσει τὴν πόλιν, ὥστε σχεδὸν ἐπεκράτησε νὰ ὀνομάζηται αὐτῇ Oxford, ἢ δὲ πόλις νὰ ὀνομάζηται ἀπλῶς town (προφ. τάουν). Ἡ πόλις ὑπῆρξεν ἱστορικὴ καὶ πρὸ τῆς γενέσεως τοῦ πανεπιστημίου, μυθολογεῖται μάλιστα ὡς κτισθεῖσα ὑπὸ τινος φοῖνικος ἢ ἔλληνος τὸν ἐνδέκατον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα. Ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἱστορίᾳ ἀναγράφεται καὶ ὡς ἔδρα τοῦ Κοινοβουλίου ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Ῥιχάρδου τοῦ Λεοντοκάρδου, ὅστις καὶ ἐγεννήθη ἐν Ὁξφόρδῃ. Ἡ ἐν Ὁξφόρδῃ συνελθούσα τῷ 1224 Βουλὴ ἐθέσπισε τοὺς πρώτους νόμους, ἐξ ὧν τὸ νεώτερον ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα ἐπήγαγεν. Ὡστε ἡ Ὁξφόρδη καὶ πρὶν ἢ ὑπάρξῃ ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς Πανεπιστήμιον ἐγένετο μήτηρ τῶν κοινοβουλευτικῶν θεσμῶν. Πρὸ τινῶν αἰῶνων, ἀνδρωθέντος ἤδη τοῦ Πανεπιστημίου, ἐκράτει αὐτόχρημα καὶ φυλετικὸν πνεῦμα μεταξὺ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς πόλεως, καὶ οὐχὶ σπανίως συνεκροτήθησαν μάχαι ἐν ταῖς ὁδοῖς μεταξὺ τῶν φοιτητῶν καὶ τῶν ἀστών. Τῷ 1304 συνεκροτήθη μάχη διαρκέσασα τρεῖς ἡμέρας, ἐφονεύθησαν δὲ κατ' αὐτὴν 40 φοιτηταὶ καὶ 60 ἀστοί. Ἐκαστον μέλος τοῦ Πανεπιστημίου, εἴτε καθηγητῆς εἴτε φοιτητῆς, φέρει μέλαιναν τήβεννον παρεμφερῆ πρὸς ῥάσον, καὶ καλουμένην gown (προφ. γκάουν). Ἦτο δ' ἄλλοτε τὸσφ σφοδρὰ ἡ ἐχθροπάθεια μεταξὺ πόλεως καὶ πανεπιστημίου, ὥστε αἱ λέξεις town καὶ gown, οὕτως ὀμοιοκαταληκτοῦσαι καὶ ἀντιθέτους ἐννοίας παριστώσαι, ἐφέροντο ἐν χρήσει, οἷαν ὑποδεικνύει ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν. Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦτο πρὸ πολλοῦ ἐξέλιπε, καίτοι πάντοτε λαυθάνει ἐλαφρὰ τις αὐτοπάθεια—ὄχι βεβαίως ἀντιπάθεια—ἐκατέρωθεν.

Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ γενέσεως τοῦ θαυμαστοῦ τούτου ἀκαδημαϊκοῦ συστήματος οὐδὲν θετικὸν δύναται τις νὰ εἶπῃ. Τὰ εἰκοσιν αὐτοῦ λυκεία δὲν ἰδρύθησαν ὅλα ἐντὸς μιᾶς γενεᾶς ἢ κἂν ἐντὸς ἐνὸς αἰῶνος, ἀλλὰ κατὰ μακρότατα χρονικὰ διαστήματα προσετίθετο ἀνὰ ἐν δειλῶς ἐν ἀρχῇ καὶ

* "Ἐθνικὴ Ἀγωγή" 15 Μαρτίου 1899. Νέαι Τάσεις ἐν Ὁξφόρδῃ.

πειραματικῶς, εἶτα δὲ στερρῶς καὶ βραδέως προκόπτου καὶ ἰσχυροποιούμενον χάρις εἰς τὸ ἐπίμονον, ὑπόμονον, πρᾶκτικὸν καὶ πειθαρχικὸν τοῦ ἔθνικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἄγγλων. Τὸ πρῶτον ἰδρυθὲν λύκειον τὸ καλούμενον University, ἔνθα καὶ ὁ Σέλλεϋ ἐσπούδασε, λέγεται ὅτι ὀφείλεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν Ἀλφρέδου τοῦ Μεγάλου, βασιλέως τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα, ἀλλ' ἡ παράδοσις αὕτη ἀναμφιβόλως εἶνε μυθική. Βέβαιον ἐν τούτοις εἶνε ὅτι τὸ Λύκειον τοῦτο ἔσχε τὴν ἀρχὴν του πρὸ ἕξ καὶ πλεόν αἰώνων ἐπὶ μακρὰ ἔτη ὀρθούμενον μόνον ἀνευ ἄλλου ἀδελφοῦ ἰδρύματος. Σήμερον ἀριθμοῦνται πέντε—γηραιὰ καὶ αὐτὰ λύκεια—ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, ἐφ' ἧς αὐτὸ ἐκτίσθη, τῆς περικαλλοῦς καὶ περιωνύμου ὁδοῦ High Street. Ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὸ Πανεπιστήμιον εἴκοσι τούτων παμμεγέθων, παγκάλων καὶ μεστῶν μαθήσεως ἰδρυμάτων, τὸ τελευταῖον ἀνηγέρθη πρὸ μιᾶς γενεᾶς μόλις. Ὡστε δὲν ἔχομεν μόνον ἀρχαῖα, ἀλλὰ καὶ νεώτερα σχετικῶς Λύκεια. Τὰ νέα ἅμα τῇ ἰδρύσει των ἑκάστου συμμορφωθὲν πρὸς τὸ ἰσχύον Σύνταγμα τοῦ Πανεπιστημίου ἀπετέλεσαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μέρος τῆς ὁμοσπονδίας, ἀλλὰ τὰ ἀρχαιότερα ἰδρύθησαν ἑκάστοτε πολὺν, φαίνεται, χρόνον πρὸ τοῦ συμμορφωθῶσι πρὸς τὸ σύνταγμα τῶν παλαιότερων. Τὸ πνεῦμα ὅπερ ὑπηγόρευσε τὴν γένεσιν τῶν Πανεπιστημίων ἐν γένει τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἦτο πνεῦμα θεοσεβείας καὶ κοινωνισμοῦ. Τὸ ἴδρυμα ἐλάμβανεν ἑκάστοτε ὑπαρξίν χάρις εἰς τὴν γενναιοδωρίαν πεφωτισμένου τινὸς πλουσίου ἢ ἡγεμονίδου. Ἐκ τῶν πόρων δὲ οὓς ἀπέφερον αἱ δωρούμεναι εἰς αὐτὸ γαῖαι, ἐβίον ἀνεξόδως ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἐσπούδαζον καὶ ἐνεδύοντο ἠθικῶς καὶ σωματικῶς κέοι φιλομαθεῖς ἀλλὰ πτωχοί, ἔζων δὲ ὡς μέλη μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Βραδύτερον τὰ πράγματα ἠλλαξαν· οἱ προσερχόμενοι εἰς τὰ λύκεια ἔδει νὰ πληρώνωσιν ἐξ ἰδίων. Νέοι πολυδαπάνων ἔξεων, υἱοὶ γαιοκτημόνων καὶ κεφαλαιούχων καὶ ἀριστοκρατῶν, βαθμηδὸν ἐνεγράφοντο φιλοδοξοῦντες τὸ ὀξόνειον δίπλωμα, ὅπερ ἐκέκτητο καὶ κέκτηται μέγα γόητρον. Κατὰ συνέπειαν τὰ λύκεια τῆς Ὁξφόρδης ἔπαυσαν νὰ εἶνε κατάλληλα ἐνδαιτήματα διὰ πτωχοῦς φιλομαθεῖς καὶ ἐντεῦθεν τὸ πανεπιστήμιον κατ' οὐσίαν περιορίσθη εἰς τὴν χρήσιν καὶ τὸ ὄφελος τῶν πλουσίων. Ἀλλ' ἡ Ἀγγλία εἶνε ἡ χώρα τῶν συζευγνυμένων ἀντιθέσεων. Ἐνῶ ἡ Ὁξφόρδη εἶνε ἡ ἐστία τοῦ συντηρητικῶ πνεύματος, ἐτέρωθεν ἐν αὐτῇ ἐπ' ἴσης φύονται καὶ τὰ νεωτεριστικώτατα τῶν στοιχείων. Οὕτω τὸ Πανεπιστήμιον βαδίζει μετὰ βραδύτητος ἅμα καὶ σπουδῆς. Ἡ βραδύτης πολλάκις προσλαμβάνει ὄψιν ἀντιδραστικότητος καὶ μισουεῖσμοῦ, ἀλλ' ἡ σπουδὴ ἀσκεῖ οὕτω τὴν ἐπιρροήν της, ὥστε γίνεται πάντοτε ἐν βῆμα ἐπὶ τὰ πρόσω καὶ γίνεται ἀσφαλῶς. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη

δὲς ἡ ἀκαδημαϊκὴ Συνέλευσις ἀπέρριψε τὴν πρότασιν ὅπως δίδωνται διπλώματα εἰς γυναῖκας. Ἀλλ' ἐν τούτοις οὐδόλως θὰ ἐκπλαγῶ ἐὰν ἡμέραν τινα ἴδω καὶ λύκεια θηλέων ἀποτελοῦντα μέρος τῆς ὀξονείου ὁμοσπονδίας. Τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς ὀξονείου παιδείσεως εἶνε ὅτι ὁ ἀκαδημαϊκὸς ὀργανισμὸς εἶνε τοιοῦτος, ὥστε ἡ συγκέντρωσις τῶν νεαρῶν σπουδαστῶν ἐν τοῖς λύκειοις τούτοις ν' ἀποβαίη ὄφελος ἀπάντων διευθυνομένη κατὰ τρόπον ὥστε ν' ἀναπτύσσονται καὶ ἰσχυροποιῶνται τὰ κράτιστα ὀρμέμφυτα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὸ φιλέρευνον καὶ ὁ ἀνθρωπισμὸς εἶνε τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ὀξονείου πνεύματος. Μεταχειρίζομαι ὡδε τὴν λέξιν "ἀνθρωπισμὸς" ὄχι ὑπὸ τὴν νεωτάτην ἠθικὴν ἐκδοχὴν της, ἀλλ' ἀπλῶς ὑπὸ τὴν παλαιότεραν ἔννοιαν τῆς εὐμαθείας καὶ τῆς ἀνδρικότητος. Ὁ ἀνθρωπισμὸς ὅμως, ὡς ἐννοῶ αὐτόν, ἔχει σήμερον ἄλλα στοιχεῖα, ἅτινα δὲν δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι χαρακτηρίζουσι τὴν Ὁξφόρδην, ἧς ἡ ἠθικὴ φιλοσοφία ἀκόμη στηρίζεται ἐπὶ τῶν συλλήψεων τοῦ παρελθόντος. Ἡ νεωτέρα ἠθικὴ φιλοσοφία τῆς ἀνθρωπότητος δὲν ἐπαγιάθη βεβαίως ἀκόμη ὡς συνεπὲς τι σύστημα, ἀλλ' ἐὰν κρίνη τις ἐκ τῶν τάσεων τοῦ αἰῶνος, τὴν βάσιν τῆς ἠθικῆς τοῦ μέλλοντος θ' ἀποτελέσῃ τὸ αἶσθημα ἐκεῖνο τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τὸ ἀορίστως μὲν ὑφίστάμενον ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀλλὰ τείνον ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος νὰ λάβῃ ὀρισμένον χαρακτῆρα ἐπιστημονικόν, ὡς αἶσθημα νοήμονος συμπαθείας, εὐλαβείας, γλυκύτητος, ἡμερότητος ἐν ταῖς σχέσεσι τῶν ὄντων πρὸς ἀλλήλα. Ἡ Ὁξφόρδη παράγει φῶς, ἀλλ' ὄχι ἰκανὴν θερμότητα, ὥστε δὲν εἶνε ἀκόμη καθ' ὅλα ὁ ἥλιος τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν. Ἀλλ' ἂν δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν χρείαν ταύτην τῆς ἀνθρωπότητος ἡ Ὁξφόρδη ὡς ἀκαδημαϊκὸν σύστημα, οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει ὅπως μὴ ἐλπίσωμεν ὅτι ἡμέραν τινα θ' ἀνταποκριθῇ. Εἶνε πλήρης σφρίγγους, βαδίζει μετὰ τῶν καιρῶν, ἔχει περισκεψίαν, ἐρευνᾷ, ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἐνστερνίζεται εὐθὺς ὡς διακρίνει αὐτήν.

Μέχρι τοῦδε ἀπετέλεσεν ὅλως ἰδίας φύσεως κόσμον. Ὑπὸ ἔποψιν τῆς γενέσεως καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ τῶν τάσεων διαφέρει γενικῶς ὅλων τῶν λοιπῶν πανεπιστημίων τοῦ κόσμου. Ἀκόμη καὶ τοῦ παραλλήλου πανεπιστημίου τῆς Κανταβρυγίας, τοῦ οὕτως εἰπεῖν ἀδελφοῦ καὶ διδύμου Πανεπιστημίου, τοῦ τέσσαρας σιδηροδρομικᾶς ὥρας ἀπέχοντος, ἀκόμη καὶ αὐτοῦ διαφέρει ἡ Ὁξφόρδη. Διαφέρει ὄχι καθ' ὅν τρόπον διαφέρει τῶν Πανεπιστημίων τῆς λοιπῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἶδος τῶν ἀποτελεσμάτων. Τῆς Κανταβρυγίας ἰδιότης φαίνεται, εἶνε νὰ παράγῃ μαθηματικοὺς πρώτης ἀλκῆς. Ἡ ἰδιότης τῆς Ὁξφόρδης εἶνε ἄλλη. Ἐχει καύχημα τοῦτο ὅτι παράγει ἰθύντορας λαῶν καὶ πολιτευμάτων, ἀνακτας ἀνδρῶν, ἔτι δὲ φιλο-

λόγους και φιλοσόφους πρώτου μεγέθους. Ἡ Ὁξφόρδη ἀσκεῖ τοὺς υἱοὺς τῆς περὶ τὴν τέχνην τοῦ δημιουργεῖν καὶ ὀργανίζεῖν Κράτη καὶ ἐπεκτείνει τὴν ἐπίδρασιν τῆς βρεττανικῆς μεγαλοφυΐας εἰς πάντα λαόν, ὅστις περιέρχεται ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς βρεττανικῆς μεγαλειότητος. Ἀσκεῖ αὐτοὺς περὶ τὴν τέχνην τοῦ μεταγγίζειν εἰς τὰ περιερχόμενα ὑπ' αὐτὴν ἔθνη νέαν τινά, ἀγνωστον τέως καὶ θαυμασίαν ζωτικότητα, ἐμφυσαῖν δὲ εἰς αὐτὰ τὸν ἔρωτα τῆς αὐταδιοικήσεως.

Εἶνε παντάπασιν ἰδιοφυὲς σύστημα τὸ ὀξόνειον πανεπιστήμιον, ἀποβαίνει δὲ δυσκολώτατον, ἵνα μὴ εἶπω ἀδύνατον, εἰς οἰονδήποτε νὰ ἐννοήσῃ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ἐὰν μὴ ἐπὶ μακρὰ ἔτη διεβίωσε καὶ ἐπίτηδες ἵνα τὰ ἐννοήσῃ ἤλθε νὰ διαβιώσῃ ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. Πῶς προέκυψε τὸ ὄντως θαυμαστὸν τοῦτο ἐκπαιδευτικὸν κέντρον δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ εἶπῃ τις διὰ βραχείων. Ἡ ἐξήγησις τοῦ πράγματος, νομίζω, κεῖται ἐν τῷ ὅτι ἡ Ἀγγλία μετὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Μεταρρύθμισιν ἀποσπασθεῖσα οὕτως εἶπεῖν ἀπὸ τοῦ λοιποῦ κοινωνικοῦ συστήματος τῆς Εὐρώπης, ἠναγκάσθη νὰ συγκεντρώσῃ ὅλην τὴν ἐφευρετικὴν αὐτῆς γονιμότητα εἰς τὰς ἰδίας ἐαυτῆς ἐμπνεύσεις. Ἦντλησε φῶς ἐκ τῶν ἔνδον καὶ πᾶν τὸ ἐκτὸς αὐτῆς ἔκτοτε κατέστη δι' αὐτὴν οἶον ἀνύπαρκτον. Διὰ τοῦτο τὸ βαθμηδὸν προκύψαν σύστημα τῆς τε Ὁξφόρδης καὶ τῆς Κανταβρυγίας εἶνε ὅλως ἰδίου ῥυθμοῦ, βραδέως ἐξελισσόμενον κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς πρακτικῆς χρείας καὶ τῆς εὐρύσεως τῶν φώτων. Πρέπει ὅμως νὰ προσθέσω ὅτι μεγάλως συντελεῖ εἰς τὴν ἰδιοφυΐαν τῆς Ὁξφόρδης καὶ τῆς Κανταβρυγίας τὸ ὅλως ἰδιάζον σύστημα τῆς μέσης καὶ κατωτέρας παιδείας ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀπὸ τῶν ἐδωλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μέχρι τῶν διδακτορικῶν αὐτοῦ ἐξετάσεων, ἐν διηνεκῶς ἐπαναλαμβανόμενον εἰς ὅλους τοὺς τόνους καὶ ῥυθμοὺς ἐντυπῶνται εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀγγλόπαιδος, ὅτι ὀφείλει νὰ δημιουργήσῃ χαρακτῆρα. Αὐτὸ εἶνε τὸ καθῆκον του πρὸς τὴν πατρίδα, αὐτὸ εἶνε καὶ ἡ ἀμοιβή του ἐκ μέρους τῆς πατρίδος. Ἀληθῶς τίς ἐκδούλευσις πατριωτικῆ ὑπερτέρα ταύτης δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ τίς ἀμοιβή δύναται νὰ ὑπερβῇ τὴν ἀξίαν τοῦ χαρακτῆρος! Πᾶσαι αἱ εὐκαιρίαι δίδονται εἰς τὸν ἀγγλόπαιδα πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἐν ἰσχύι ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος. Τὸ ἔθνος, ἡ κυβέρνησις, οἱ ἰδιῶται, οἱ πλούσιοι, πάντες συντρέχουσι πρὸς ἓνα σκοπὸν: πῶς ὁ ἀγγλόπαις, χάριν αὐτοῦ καὶ χάριν τῆς πατρίδος του, νὰ γίνῃ ἀφοβος, γνήσιος, φιλαλήθης χαρακτῆρ. Ἡ φιλαλήθεια, χάρις εἰς τὸ σύστημα τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, κατέστη ὀρμέμφυτον ἐν τῇ ἀγγλικῇ κοινωνίᾳ. Καὶ ὅταν τις ἐνθυμῆται τοῦτο, κλίνει νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ὑπεροψίαν ἀγγλων ἐρχομένων εἰς συνάφειαν πρὸς ἀνθρώπους, ὧν αἱ πατρίδες δὲν ἐφρόντισαν νὰ δημιουργήσωσιν ἐν αὐτοῖς τὸ ὀρμέμφυτον τῆς φιλαληθείας. Τὸ φιλάληθες εἶνε

γνώρισμα ἀνθρώπου ἐλευθέρου. Ἡ ψευδολογία εἶνε χαρακτηριστικὸν τοῦ δούλου. Εἶνε φυσικὸν ἄρα ὁ ἐλεύθερος νὰ καταφρονῇ τὴν δουλοπρέπειαν, τὴν θυγατέρα τοῦ φόβου καὶ μητέρα τοῦ ψεύδους.

Ἐν μέσῳ τοῦ πανεπιστημιακοῦ τούτου κέντρου ἀνεφάνη τὸ Ρωσκίνειον λύκειον, ἐκπορευθὲν ἀπὸ τὰ σπλάγγνα τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου καὶ προορισθὲν νὰ καταρτίξῃ ἡγέτας τῶν ἐργατικῶν τάξεων. Ἡ ἐμφάνισις του εἶνε γεγονός σημαντικότητος παραλλήλου πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τῆς νέας δυνάμεως ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ τῆς Ἀγγλίας. Καταδηλοῦται δηλαδὴ διὰ τῶν παραλλήλων τούτων ἱστορικῶν γεγονότων ὅτι ὄχι μόνον τὸ ἐργατικὸν στοιχεῖον ἐννοεῖ νὰ λάβῃ τὰς ἡνίας τῆς ἀγγλικῆς πολιτείας, ἀλλὰ προσέτι σπουδαίως φροντίζει νὰ προικίσῃ ἑαυτὸ διὰ παντὸς προσόντος ἱκανοῦ νὰ τῷ ἀποβῇ διαφωτιστικὸν καὶ λυσιτελές. Σπουδαίως δηλαδὴ ἀσχολεῖται νὰ μορφωθῇ καὶ ἰσχυροποιηθῇ διὰ πασῶν τῶν γνώσεων αἵτινες θὰ τὸ βοηθήσωσιν εἰς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του καὶ εἰς αἰσίαν ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ του. Πρῶτον βῆμα του ἐν τῇ προσπάθειά του ταύτῃ εἶνε ἡ ἴδρυσις τοῦ ἐν Ὁξφόρδῃ Ρωσκινείου Λυκείου. Ἡ ἀντίληψις τῶν ἐργατικῶν τάξεων τῆς Ἀγγλίας ὅτι πρέπει πάντως νὰ δημιουργήσωσιν ἐγκέφαλον, δηλαδὴ νοήμονά τινα ὀργανισμόν ἡγεσίας ἐκπορευόμενον ἀπὸ τῶν ἐγκάτων τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου, εἶνε ἀντίληψις παρατηρουμένη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ἀφ' ὅτου δηλαδὴ ἔλαβον ὑπόστασιν αἱ θαυμάσιαι Συντεχνίαι. Ὁ ἐργατικὸς κόσμος τῆς Ἀγγλίας ἀντελήφθη ὅτι δὲν ἀρκεῖ ἡ ὑπαρξίς Συντεχνιῶν ὀσφδήποτε θαυμασίως καὶ ἂν εἶνε ὀργανωμέναι. Ἀπαιτεῖται νὰ δημιουργηθῇ καὶ ὁ ἐγκέφαλος ὁ μέλλον νὰ δόσῃ εἰς αὐτὰς νοήμονα κίνησιν. Ἐντεῦθεν πᾶς ἀγγλος ἐργάτης ἤρχισε νὰ σκέπτεται περὶ καταλλήλου ἐκπαιδεύσεως ὥστε ἐκ τῆς τάξεως αὐτοῦ νὰ προκύψωσιν οἱ κατάλληλοι ὀδηγοὶ τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου. Προῖον τῆς ἀντιλήψεως ταύτης εἶνε τὸ Ρωσκίνειον Λύκειον. Περὶ τοῦ ὅτι αἱ ἀγγλικαὶ προσπάθειαι δὲν περιορίζονται εἰς λόγους, ἀλλὰ ταχύτατα μεταφράζονται εἰς ἔργα μαρτυρεῖ τὸ γεγονός ὅτι 100,000 ἐργάται καταβάλλουσιν ἕκαστος δέκα λεπτὰ τὸ ἔτος ὑπὲρ τοῦ ταμείου τοῦ Ρωσκινείου Λυκείου. Ἐκ τῶν οὕτω, ἀποτελουμένων δεκακισχιλίων φράγκων ἐτησίως, διατηροῦνται ἐξ ἐργάται σπουδάζοντες ἐν τῷ Λυκείῳ καὶ διαβιούντες ἐν αὐτῷ ἐπὶ ἓν ἔτος. Πλὴν τῆς ἐτησίας ταύτης εἰσφορᾶς, δωρεὰι μεγάλαι περιοδικῶς γινόμεναι, ἰδίως ἐξ ἐράνων προκύπτουσαι, δὲν ἔπαυσαν ἀφ' ὅτου ἰδρύθη τὸ λύκειον. Ἀπομένει νὰ σημειώσω καὶ τὸ ἐξῆς σπουδαῖον γνώρισμα ὅπερ χαρακτηρίζει τὸν προορισμὸν τοῦ Λυκείου. Ὁ εἰς αὐτὸ ἐγγραφόμενος δὲν ἀποβλέπει, οὔτε δύναται ν' ἀποβλέπῃ εἰς τὸ νὰ ἀρυσθῇ ἐφόδια δι' ὧν νὰ ἐπιτελέσῃ ἀτομικὸν σκοπὸν ἐγκαταλείπων τὴν τάξιν εἰς ἧς τὴν προαγωγὴν προωρίσθη, καὶ φροντίζων μόνον πῶς νὰ προα-

γάγη εαυτὸν εἰς ἄλλην κοινωνικὴν τάξιν ἢ ἐποφθαλμῶς ὡς ἀνωτέραν. Ἀκριβῶς τὸ πνεῦμα τοῦτο οὐδαμῶς ἐξυπηρετεῖται ἀπὸ τὸν ὀργανισμόν τοῦ λυκείου. Ὁ ἐν αὐτῷ σπουδάζων ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι καταρτίζει εαυτὸν ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα μεθ' εαυτοῦ συναυψώσῃ καὶ τὴν κοινωνικὴν τάξιν ἣς ἀποτελεῖ μέρος, καὶ ἣς ἴσως ἀποβῆ σωτήριος ἡγέτης. Ὁ ὀργανισμὸς τοῦ λυκείου ἐδημιουργήθη μὲ τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν νὰ παρέχῃ εἰς τὰς ἐργατικὰς τάξεις τὴν εὐκαιρίαν νὰ σπουδάσωσι μετὰ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος τὰ μεγάλα κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ προβλήματα τῆς ἡμέρας. Πεντήκοντα περίπου εἶνε οἱ ἤδη σπουδάζοντες καὶ διαβιούντες ἐν τῷ ἰδρύματι. Ἐξ αὐτῶν εἶνε μηχανικοί, μεταλλωρύχοι, ὑφανταί, σιδηροδρομικοὶ ἐργάται, κτίσται, σιδηρουργοὶ καὶ ἄλλοι. Τριακόσιοι περίπου διήνυσαν τὰς σπουδὰς τοῦ λυκείου, ἀφ' ὅτου ἰδρύθη, οἱ πλείστοι τῶν ὁποίων διεβίωσαν ἐν αὐτῷ ἐν ἔτος. Ἀπαξ τις διαβιώσῃ ἐν τῷ λυκείῳ ἐν ἔτος, δικαιούται νὰ ἐξακολουθῇ ἐπικοινωνῶν μὲ τὴν διεύθυνσιν δι' ἀλληλογραφίας διδασκόμενος ἐπὶ ἄλλα τρία ἔτη. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἔτους τῆς ἐν τῷ λυκείῳ διαβιώσεως ὁ σπουδαστὴς πληροῦναι περὶ τὰ 25 σελήνια τὴν ἐβδομάδα, καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο καλύπτει ὅλα τὰ ἐξοδα τροφῆς, κατοικίας καὶ διδασκαλίας. Ἡ διδασκαλία περιλαμβάνει τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην, τὴν βιομηχανικὴν ἱστορίαν, τὴν κοινωνιολογίαν, τὴν ῥητορικὴν, τὸ συνταγματικὸν δίκαιον, τὸ διοικητικὸν δίκαιον, τὴν παιδαγωγικὴν, καὶ γλώσσας, ἀγγλικὰ, γαλλικὰ καὶ γερμανικὰ. Πρὸς τούτοις ὁ σπουδαστὴς ὀφείλει, συνωδᾶ πρὸς τὴν παιδαγωγικὴν ἀρχὴν τοῦ Ρῶσκιν ὅτι ἡ χειρερργασία εἶνε στοιχείον παιδείσεως, νὰ ἐκτελῇ οἰκιακὴν ἐργασίαν δύο ὥρας καθ' ἑκάστην πλύνων, καθαρίζων κλπ. Διὰ τοῦτο τὸ λυκεῖον δὲν ἔχει ὑπηρέτας. Τὸ σύστημα τοῦτο ἀκολουθεῖται ἀπὸ ἐπταετίας καὶ φαίνεται σχὸν ἀρίστους καρπούς. Μέχρι τοῦδε εἶνε τὸ μόνον ἐν τῷ κόσμῳ ἐκπαιδευτήριον ὅπερ μορφώνει ἡγέτας ἐργατικῶν τάξεων ἐπιστημονικῶς καὶ ἀκαδημαϊκῶς. Ὁ ὑπ' αὐτοῦ διαφωτιζόμενος ὀδηγεῖται εἰς τὴν γαληνιαίαν κατανόησιν σοβαρῶν ζητημάτων ἅτινα κατ' ἀνάγκην θὰ εἴχεν ἄλλως ν' ἀντιμετωπίσῃ ἐν ὅλῃ τῇ βιαιότητι καὶ ἐξάψει τῆς πάλης μεταξὺ ἐργατῶν καὶ κεφαλαιούχων. Εἰς τὴν πάλιν ταύτην ἢ κοινωνικὴ ἐξέλιξις καθιστᾶ ἀναπόδραστον, ἐξέρχεται κατηρτισμένος μὲ διανοητικὰ καὶ ἠθικὰ ἐφόδια ὅπως δόσῃ τὸν προσήκοντα τόνον εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐργατικῶν ζητημάτων καὶ στρέψῃ αὐτὰ εἰρηνικῶς εἰς τὴν δικαίαν λύσιν των. Ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἀγγλικὸν κράτος σημαίνει σύστημα διοικήσεως τοῦ πέμπτου τῆς Ἀνθρωπότητος, δυνάμεθα νὰ ἀναμετρήσωμεν τὴν σπουδαιότητα ἢ κέκτηται ἢ δικαία λύσις τῶν ἐργατικῶν ζητημάτων τῆς Ἀγγλίας.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.*

Α'. ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.

Ἄρθρα τέσσαρα.

Α.

Οὐδὲν τμήμα τῆς ἱστορίας ἀσκεῖ τόσην μαγναλείαν ὅσον ἡ βραχεῖα περίοδος τῶν γαλλικῶν χρονικῶν ἀπὸ τοῦ 1789 μέχρι τοῦ 1794, τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Γαλλικὴ Ἐπανάστασις. Ἀλλὰ πόσον μεγαλείτερον τὸ ἐνδιαφέρον περὶ αὐτῆς θὰ ἦτο, ἅμα δυνηθῶμεν νὰ κατανοήσωμεν τὰ χρονικὰ ταῦτα. Δὲν ἀρκεῖ ὅμως ἡ ἀφήγησις αὐτῶν, ἵνα κατανοηθῶσιν· ἀπαιτεῖται ἔρευνα βαθεῖα. Ἐάν τις ἐρευνήσῃ καλῶς θὰ ἀντιληφθῇ ὅτι ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἦτο προπαρασκευὴ διὰ τὸ μέγα ἔργον ὅπερ καλούμεθα νὰ ἐπιτελέσωμεν. Εἰς τὸ περὶ Ρουσσῶ συγγραμμά του ὁ Μόρλυ χαρακτηρίζει τὸ ἐπαναστατικὸν ἐκεῖνο δράμα ὡς μῆπω περατωθὲν, καὶ λέγει ὅτι ἡ πέμπτη πράξις του εἶνε εἰσέτι κεκρυμμένη ἀφ' ἡμῶν. Καὶ ὁ Μόρλυ εἶνε ὁ μόνος ἐρευνητὴς ὅστις ὑποπτεύει ὅτι ἐπιφυλάσσεται ἡμῖν πέμπτη πράξις. Πάντες οἱ ἄλλοι θεωροῦσι τὴν Ἐπανάστασιν ὡς ἱστορικὸν ἐπεισόδιον, κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἦττον ἀνεξήγητον. Ἄλλ' ἡ ἐξήγησις ἦν δικαιούται τις νὰ δόσῃ εἶνε ὅτι ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ὑπῆρξε προανάκρουσμα νέου σταδίου τῆς ἐξελιξέως ἐγκαινίζοντος σύστασιν τῆς κοινωνίας ἐπὶ βάσεων ὅλως ἀλλοίων. Κέκτηται λοιπὸν ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ζωτικώτατον ἐνδιαφέρον ὡς ὀδηγὸς ἡμῶν προπαρασκευάζων ἡμᾶς εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ἀνατέλλοντος κοινωνικοῦ καθεστώτος. Οἱ πλείστοι τῶν ἱστορικῶν θρηνοῦσιν ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς Ἐπαναστάσεως ἐκείνης ἀπέτυχεν, ἀλλὰ σφάλλουσι καὶ τὸ σφάλμα των προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἐνεβάθυναν εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν χρονικῶν τῆς. Οἱ συντελεσταὶ τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχον ὡς σύνθημα "ἐλευθερία ἢ θάνατος," καὶ εἶνε ἀληθὲς ὅτι δὲν ἐπετεύχθη ἡ ἐλευθερία, ἀλλὰ οὔτε αὐτοὶ ἐνόουν τὴν σημασίαν τῶν ἔργων των. Δι' αὐτοὺς ἐλευθερία ἐσήμαινε ἄρσιν παντὸς περιορισμοῦ. Τοιαύτην ὅμως ἐλευθερίαν εὐτυχῶς δὲν ἐπιφυλάσσει ἡμῖν ἡ ἐξέλιξις, ὡς κοινωνικὸν ἰδεῶδες. Ἄρσις παντὸς περιορισμοῦ εἶνε χρήσιμος πολλάκις ὡς μέσον, ἀλλ' οὐδέποτε ὡς σκοπός· ὡς μέθοδος, ἀλλ' οὐδέποτε ὡς ἰδεῶδες. Αὐτοὶ ἐζήτουν τοιαύτην ἐλευθερίαν ὡς τελικὸν σκοπὸν καί, λίαν φυσικῶς, ἀπέτυχον, ἐπέτυχον ὅμως ἐξασφαλίσαντες τοιαύτην ἐλευθερίαν ὡς προσωρινὴν μέθοδον καίτοι δὲν ἀντελήφθησαν ὅτι τοῦτο μόνον ἦρκει νὰ ἐπιτελέσωσι. Τὰ περαιτέρω — ἡ τροπὴ τῆς ἐξελιξέως πρὸς τὴν ἀληθινὴν ἐλευ-

* Μᾶς ὑπεδείχθη ὅτι μία σειρά ἱστορικῶν μελετῶν μὲ κριτικὴν τινα χροιάν ἐκ τῆς ἀπόψεως τῶν ἀρχῶν τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ θὰ ἦτο λίαν ὠφέλιμος. Ἀσπαζόμενοι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην δημοσιεύομεν τὴν προκειμένην περὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως μελέτην ὡς τὴν πρώτην τῆς σειράς ἢ ἐλπίζομεν ν' ἀποτελέσωμεν ἐξ ἄλλων πέντε ἢ ἕξι μελετῶν ἀναφερομένων εἰς κρίσιμους ἐποχὰς τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Ἐκάστη μελέτη θ' ἀπαρτίζεται ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων ἀρθρῶν.

θερίαν, —δὲν ἦσαν τῆς ἀρμοδιότητος τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων. Ἡ σταδιοδρομία τῆς Ἀνθρωπότητος πρὸς τὴν ἀληθινὴν ἐλευθερίαν δὲν εἶνε ἔργον μιᾶς γενεᾶς μόνης, ἀλλ' εἶνε ἔργον τῆς ἐξελίξεως, δι' ἣν ἐκάστη γενεὰ καλεῖται νὰ συμβάλῃ. Ὁ κύριος σκοπὸς τῆς Ἱστορίας εἶνε νὰ ὀδηγῇ τὸν ἀνθρώπου εἰς προσήκουσαν γνῶσιν ἑαυτοῦ. Καὶ ὅταν ὁ ἀνθρώπος γνωρίσῃ προσηκόντως ἑαυτὸν θὰ ἀντιληφθῇ ὅτι ὑπάρχει Δύναμις ἐμφυχοῦσα τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἰθύνουσα τὴν φορὰν τοῦ Γένους. Αὕτη ἡ Δύναμις εἶνε ἡ ἀρωγὸς τῆς ἐξελίξεως, καὶ ἄλλοι μὲν καλοῦσιν αὐτὴν ἱερὸν πῦρ, ἄλλοι δὲ προόδου καὶ ἄλλοι ἄλλως. Κόσμιος Νόμος εἶνε νομίζω ἡ ἀρίστη ὀνομασία τῆς δυνάμεως ταύτης τῆς πλεκούσης τὸ δρᾶμα τῆς Ἱστορίας τῇ συμπράξει ἡμῶν, καὶ παρασκευάζουσα τὸ κοινωνικὸν μέλλον μας. Αὐτὸς εἶνε ὁ Νόμος ὑφ' ὃν πάντες ζῶμεν καὶ εἰς ὃν πάντοτε ὑπέικομεν. Καὶ οἱ ἐπαναστάται τοῦ 1789 αὐτὸν τὸν Νόμον ὑπῆρέτησαν, παντάπασιν ἐν ἀγνοίᾳ των. Αὐτὸς ὁ Νόμος εἶνε τὸ μέγα κύρος τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἣτις ἐπομένως δὲν ἀπέτυχε. Τὸ δρᾶμα τῆς Ἱστορίας ἐκτυλίσσεται διὰ κρισίμων ἐποχῶν, ἐκάστη τῶν ὁποίων εἶνε ἐπὶ ἐπιπέδου ἀνωτέρου ἢ αἱ προγενέστεραι αὐτῆς. Εἶνε ἐξόχως ἀξιοσημειώτου ὅτι ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς μιᾶς ἐποχῆς εἰς τὴν ἄλλην συντελεῖται αἰείποτε διὰ μάχης συγκροτουμένης μεταξὺ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας. Αἰείποτε αἱ ἐργατικαὶ τάξεις ἀποφασίζουσι τὴν ἔναρξιν τῆς νέας ἐποχῆς. Αἰείποτε περὶ αὐτὰς συγκροτεῖται ἡ μάχη τῆς προόδου. Μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ Ῥώμης ἐτάφη καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς δουλείας. Μετὰ τοῦ μεσαίωνα ἐτάφη καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς δουλοπαροικίας. Εὐρισκόμεθα σήμερον εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν μισθῶν, εἰς ἣν μᾶς εἰσήγαγεν ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις θάψασα τὴν ἐποχὴν τῆς δουλοπαροικίας. Ἀλλ' αὕτη ἀκριβῶς ἡ μεταβολή, ἣτις ἔδει νὰ συντελεσθῇ ἐν Γαλλίᾳ εἶχεν ἤδη συντελεσθῇ ἐν Ἀγγλίᾳ ὑφ' ὅσας τὰς οὐσιώδεις αὐτῆς ἀπόψεις. Ἐκατὸν πεντήκοντα ἔτη προτοῦ ἐκραγῆ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ὅμοιαι συνθήκαι τοῦ βίου ἐν Ἀγγλίᾳ εἶχον καταστήσει τὴν Ἀγγλικὴν Ἐπανάστασιν ἀναπόφευκτον. Οἱ ἄγγλοι πλουτοκράται εἶχον λάβει κυριαρχίαν ἐν ταῖς πόλεσιν ἀπὸ τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος. Ἡ κυριαρχία των αὕτη ἔβαινεν αὐξάνουσα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε δύο αἰῶνας βραδύτερον ἐδέησε νὰ ψηφισθῇ νόμος περὶ προστασίας τῶν μικροκτηματιῶν κατὰ τῶν πλουσίων γαιοκτημόνων. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Καρόλου, σειρὰ ἐφευρέσεων ρίπτει τὴν βιομηχανίαν τέλεον εἰς τὰς χεῖρας μεγάλων κεφαλαιούχων. Τῇ 4 Ἰανουαρίου 1649 ἡ ἐπανάστασις συνετελέσθη λαβούσης τῆς βουλῆς τῶν κοινοτήτων τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν ἐν τῷ ἔθνει. Ὑπάρχουν καὶ πολλαὶ περιέργοι συμπτώσεις εἰς τὰς δύο ταύτας ἐπαναστάσεις, τῆς ἀγγλικῆς (1649 καὶ 1688), καὶ τῆς γαλλικῆς

(1748 καὶ 1789). Ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐπαναστάσεσιν οἱ ἐν ἐνεργείᾳ βασιλεῖς θανατοῦνται. Ἀμφότεραι κατέληξαν εἰς τὴν ἐπικράτησιν νικηφόρων ἐγνωστῶν στρατιωτῶν. Ἐν ἀμφοτέραις ταῖς χώραις μετὰ τὴν ἐπικράτησιν ταύτην ἐπηκολούθησε παλινὸρθωσις τῆς βασιλείας. Ἐν ἀμφοτέραις τὸν παλινὸρθωθέντα μονάρχην διεδέξατο ὁ ἀδελφὸς του. Ἐν ἀμφοτέραις ὁ ἀδελφὸς οὗτος ἐξωρίσθη καὶ ὑπεχώρησεν εἰς συνταγματικὸν ἀνακτα. Ἀλλ' ὑπῆρχεν ἡ ἐξῆς οὐσιώδης διαφορά. Οἱ ξένοι ἠγεμόνες δὲν ἐπειράθησαν νὰ σώσωσι τὸν ἐστεμμένον ἄγγλον συνάδελφόν των, ἐνῶ εἰς τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἐπενέβησαν καὶ οὕτω προκάλεσαν τὴν τρομοκρατίαν. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι αἱ ἀνθρώπινα πράξεις εἶνε πάντοτε ἐξωτερικεύσεις τῶν ἀνθρωπίνων ἰδεῶν. Ἡ μεταρρυθμισις τοῦ Οὐίκλιφ ἔφερε νέας ιδέας ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἡ μεταβολὴ τῶν πολιτικῶν ἰδεῶν εἶνε πάντοτε ἀποτέλεσμα τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν. Ἀπὸ τοῦ 1600 αἱ πολιτικαὶ θεωρίαι τῶν δύο ἄγγλων φιλοσόφων Χόββς καὶ Λῶκ ἐξηπλοῦντο εἰς τὴν ἀγγλικὴν κοινωνίαν. Τοῦ Χόββς ἡ περίφημος θεωρία ἦτο ὅτι τὴν πολιτείαν δημιουργεῖ συμβόλαιον μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ ἀνθρώπου. Ἡ βᾶσις δηλαδὴ τῆς κοινωνίας, ἐδίδασκεν ὁ Χόββς, εἶνε συμβόλαιον ἥτοι ἡ ἀρχὴ καὶ γένεσις πάσης ἐξουσίας κεῖται ἐν τῷ λαῷ. Σκοπὸς τῆς κυβερνήσεως εἶνε τὸ καλὸν τῆς πολιτείας, τουτέστι τὸ συμφέρον τοῦ λαοῦ. Ἡ παραδοχὴ τῶν πολιτικῶν τούτων ἰδεῶν καθ' ἅπασαν τὴν Ἀγγλίαν, ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν ἀρχαίαν πατριαρχικὴν θεωρίαν περὶ κοινωνίας. Ὁ Λῶκ ἀκριβῶς τότε ἀνεφάνη καὶ προσέθεσε τὸ δίδαγμα ὅτι δικαία εἶνε πᾶσα ἀντίστασις κατὰ κακῶν κυβερνητῶν. Ὡστε λοιπὸν τὸ ἱερὸν πῦρ μεταδίδεται ἐξ Ἀγγλίας εἰς Γαλλίαν. Αἱ εἰρημέναι ιδέαι μεταφυτεύονται εἰς τὸ γαλλικὸν ἔδαφος, γάλλοι δὲ λογογράφοι καὶ συγγραφεῖς ἀσπάζονται καὶ ἐπεξεργάζονται αὐτάς. Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις οὕτω χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου γαλλικοῦ βιβλίου τοῦ ἐρμηνεύοντος τὰς εἰρημένας ἀγγλικὰς ιδέας. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἦτο τὸ πνεῦμα τῶν νόμων τοῦ Μοντεσκιέ δημοσιευθὲν τῷ 1748. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1748 ἡ Γαλλία ἀρχίζει τὸ ἔνδοξον αὐτῆς στάδιον, χάρις εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ γάλλοι λογογράφοι καὶ συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ διδάσκωνται ἀπὸ ξένας ιδέας. Ὁ Μοντεσκιέ ὁ Διδερῶ ὁ Ρουσῶ. Οἱ τρεῖς οὗτος ἄνδρες ἔκαμαν τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν. Συνετέλεσαν δηλαδὴ αὐτὴν διὰ τῶν συγγραφῶν των ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τοῦ Δαντῶν, τοῦ Ῥοβεσπιέρου, τοῦ Μαρὰ καὶ τῶν συντρόφων των, ἀνθρώπων ὄλων ἀνηκόντων εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέραν τοῦ 1748. Οὕτω ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις εἶνε ἔργον βιβλίων. Καθ' ὅμοιον τρόπον συντελεῖται πᾶσα Ἐπανάστασις. Προηγείται πάντοτε αὐτῆς μετα-

βολή του τρόπου του σκέπτεσθαι. Το βιβλίον του Μοντεσκιέ δὲν εἶνε πλέον σύγγραμμα ἄξιον λόγου, ἀλλὰ ἐχρησίμευσε νὰ μεταβάλῃ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι εἰσαγαγὼν ἀκριβῶς τὰς ιδέας ὧν ἡ Γαλλία εἶχε ἀνάγκην. Ἐδωκεν ἐνεργοὺς ἀπαντήσεις εἰς τὰ φλέγοντα πολιτικὰ προβλήματα τῆς ἡμέρας. Διὰ τὰ προβλήματα τῆς σήμερον, ἐννοεῖται, τὸ σύγγραμμα αὐτὸ εἶνε ἔωλον. Μετὰ τὸν Μοντεσκιέ ἀναφαίνεται ὁ Διδερῶ, ὁ γίγας ἀρχηγὸς τῶν δημιουργῶν τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας. Αὐτὸ τὸ βιβλίον τὸ ἀποτελούμενον ἀπὸ τριάκοντα στιβαροὺς τόμους εἶνε σήμερον ἡρειπωμένον μνημεῖον, ἀλλὰ τότε ἐπλήρου πάντας ἐνθουσιασμοῦ ὡς ἀληθῆς βάσις νέας ἐποχῆς. Ἡ σπουδαιότης τοῦ ἔργου τούτου ἀκριβῶς συνίσταται εἰς τοῦτο ὅτι ἔθεσε μετ' ἀφοβίας—ἡτις ἦτο ἐπικίνδυνος κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους—τοὺς ἀναγκαίους οικονομικοὺς ὄρους τῆς διοικήσεως τῶν μεσαίων τάξεων, καὶ ἀπῆρτησεν ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν ἐν πάσαις ταῖς σχέσεσι τοῦ βιομηχανικοῦ βίου. Τὴν φράσιν "Πολιτικὴ Οἰκονομία" πρῶτοι οἱ Ἐγκυκλοπαιδικοὶ κατέστησαν δημοτικὴν. Οἱ Ἐγκυκλοπαιδικοὶ ἐν πρώτοις ἐζήτησαν τὴν κατάρτησιν τῶν συντεχνιῶν ὡς ἀχρήστων καὶ δὴ ἐπιβλαβῶν εἰς τὰ ἔθνικα συμφέροντα. Ἐπίσης ἐζήτησαν τὴν κατάρτησιν τῶν τελωνείων ὡς "παρालυόντων τὸ ἐμπόριον." Ἰπὸ πολλὰς ἐπόψεις σκέπτονται ἀκριβῶς ὅπως πᾶς ὀρθόδοξος πλουτολόγος τῆς σήμερον, ἀλλ' αἱ ιδέαι τῶν τότε ἦσαν νέαι. Σημειωτέον δὲ ὅτι εἶχον εὐγενῆ καρδίαν, ὅχι ὁμῶς βαθεῖαν γνώσιν. Ὁ Διδερῶ ἦτο ὁ ἐμπνευστὴς τῶν Δαντωνιστῶν. Ἀντίπους τοῦ Μοντεσκιέ καὶ τῶν Ἐγκυκλοπαιδικῶν ἦτο ὁ Ρουσσῶ, ὁ ἀείποτε αἰσθανθεὶς καταφρόνησιν πρὸς πάσας τὰς βαλτιώσεις καὶ προόδους ὑπὲρ ὧν συνηγόρου ἐκείνοι. Ἀλλὰ τὸ δίδαγμα του συνέπιπτε μετὰ τοῦ διδάγματος ἐκείνων διότι καὶ αὐτὸς ἐνεφορεῖτο τοῦ αὐτοῦ μίσους κατὰ τῆς συγχρόνου συστάσεως τῆς κοινωνίας. Τὸ σύγγραμμα τοῦ Ρουσσῶ "Κοινωνικὸν Συμβόλαιον" ἦτο ἡ ὀπλοθήκη ἀφ' ἧς οἱ ἐπαναστάται ἐλάμβανον τὰ ἰσχυρότερα τῶν ἐπιχειρημάτων των,* ἀλλ' ὅπως εἶπον περὶ τῶν προηγουμένων δύο βιβλίων καὶ αὐτὸ εἶνε ἀνάξιον μελέτης σήμερον. Ἀφ' ἧς αὐτὰ ἐγράφησαν, προέκυψεν ἡ κοινωνικὴ ἐπιστήμη ἧς ἦσαν παντάπασιν ἀδαιεῖς οἱ συγγραφεῖς τῶν εἰρημένων βιβλίων. Ὁ σκοπὸς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἦτο νὰ καταστρέψῃ τὴν τότε κοινωνικὴν τάξιν, καὶ εἶτα νὰ οἰκοδομήσῃ ὑπλῶς προσωρινὴν μεταβατικὴν κατάστασιν. Ἀλλὰ προσδοκᾶται ἄλλη Ἐπαναστάσις ἧς σκοπὸς ἔσται νὰ διοργανώσῃ καὶ νὰ θεμελιώσῃ μόνιμον κοινωνικὴν τάξιν. Ἐντεῦθεν τὰ συγγράμματα ἅτινα θὰ ἐμπνεύσουν τοὺς συντελεστὰς τῆς προσδοκωμένης ἐπαναστάσεως εἶνε ἄλλα καὶ δεόν νὰ βασίζωνται ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ἐπιστήμης.

* Ἴδε ΕΡΕΥΝΗΣ τόμον Β' σελ. 110.

Ἄτλας τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ὡς εὐστόχως ἀποκαλεῖ αὐτὸν ὁ Καρλάυλ, ὑπῆρξεν ὁ Δαντῶν. Πράγματι ἐν τῇ κρισιμωτάτῃ στιγμή ὁ Δαντῶν ἔφερε τὴν Ἐπαναστάσιν ἐπὶ τῶν ὤμων του. Ἦτο πνεῦμα ἐξόχως ὀργανωτικὸν καὶ ἂν οἱ διάδοχοί του ἠσπάζοντο τὴν πολιτικὴν του, ἀπὸ πολλῶν μεθεπομένων παθημάτων θὰ ἐσώζετο ἡ Γαλλία. Ὁ Γεώργιος Δαντῶν ἐγεννήθη ἐν Ἀρσισυρώβῃ τῷ 1759. Ἐτυχε καλῆς κλασικῆς παιδείσεως καὶ εἰκοσιπενταετῆς ἐγένετο δικηγόρος. Τρία ἔτη βραδύτερον ἐνυμφεῦθη καὶ ἦτο τριακονταετῆς ὅταν ἡ Ἐπαναστάσις ἐξερράγη. Ἰπάρχουσι χαρακτηριστικὰ ἐπεισόδια τῆς νεανικῆς του ἡλικίας. Τῷ 1774 ἐγένετο ἡ στέψις τοῦ Λουδοβίκου 16ου ἐν Ρέιμς, καὶ ὁ δεκαπενταετῆς Δαντῶν, ὅστις ἔμελλε νὰ ἐκθρονίσῃ αὐτὸν ἐκείνου τὸν βασιλέα, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ καὶ ἴδῃ τὴν στέψιν. Ἐξ ὅσων εἶδε τὴν μεγίστην ἐντύπωσιν ἔκαμεν εἰς τὸ πνεῦμα του τὸ πλῆθος τῶν πτηνῶν ἅτινα ἐπέταν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας ἐλεύθερα, ἀλλὰ νηστικά. Καὶ ἔλεγε κατόπιν εἰς τοὺς συμμαθητὰς του. "Ὡραία ἐλευθερία νὰ πετᾶς ἐντὸς τεσσάρων τοίχων καὶ χωρὶς φαγητόν."

Ἐτερον ἐπεισόδιον ἐνδεικτικὸν καὶ αὐτὸ τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ του αἰσθήματος ἦτο ὅτε ἐν τῷ σχολεῖν συμμαθητῆς τις αὐτοῦ ἔμελλε νὰ ὑποβληθῇ εἰς σωματικὴν ποινὴν. Ὁ Δαντῶν διεμαρτυρήθη ἐμφαντικῶς καὶ κατώρθωσε νὰ μεταβληθῇ ἡ ποινή. Ἰρυφερότης καὶ τόλμη ἦσαν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ψυχῆς τοῦ Δαντῶν. Ἡ μορφή του ἦτο ἄσχημος, ἀλλ' ἠκτινοβόλει ἀπὸ νοημοσύνην, φαιδρότητα, εἰλικρίνειαν καὶ ἀνθρωπισμόν. Μετὰ τὸν γάμον του ἠγόρασε θέσιν συμβούλου τοῦ βασιλέως καὶ ἔζη ἐν αὐστηρᾷ οἰκονομίᾳ ἐν Παρισίοις. Περιγράφεται ὡς ἠράκλειος τὸ δέμας, μεγαλοπρεπῆς δὲ τὸ ἀνάστημα. Εἶχε φωνὴν ἰσχυρὰν καὶ χαρακτήρα ὀξύθυμον, ἀλλ' εὐδιήλακτον. Εἶνε ψεῦδος ὅτι ἦτο ἀπαίδευτος, διότι ἀρκεῖ νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τῆς παιδείας του τὸ ὑπόμνημα ὅπερ ὑπέβαλε τῇ βασιλεῖ περὶ τῶν μᾶλλον ἐπειγουσῶν μεταρρυθμίσεων. Μεταξὺ τῶν βιβλίων του ἀνευρίσκομεν συγγραφεῖς ἁγγλοῦς, ἑλληνας καὶ ἰταλοὺς οὓς εἶνε γνωστὸν ὅτι ἀνεγίνωσκεν. Ἰψηλὴ τις θέσις προσεφέρθη αὐτῷ, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐδέχθη, καὶ ὅτε ἐκ δευτέρου τῷ ἐγένετο ἡ προσφορά, ὁ Δαντῶν ἀπήντησεν "εὐχαριστῶ, ἀλλ' ἤδη εὐρισκόμεθα εἰς τὴν χαρυνγὴν ἐπαναστάσεως, ἀπαξ αἱ περὶ μεταρρυθμίσεως προτάσεις μου ἀπερρίφθησαν." Ἀπόπειρά τις εἶχε γίνεαι πρὸς ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ἀνωθεν. Ὁ Τυργῶ γενόμενος ὑπουργὸς προέβη εἰς ἀποφασιστικὰ τινα μέτρα συνεπεία τῶν ὁποίων καθιερώθη ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ καὶ τῷ ἐμπορίῳ. Τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἀδάμ Σμίθ Πλοῦτος Ἐθνῶν ἐδημοσιεύθη τῷ 1776, καὶ κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἐν Γαλλίᾳ διετάχθη ἡ ἐλευθέρη κυκλοφορία τῶν σιτηρῶν,

καὶ ἡ κατάργησις τῶν συντεχνιῶν. Ταχέως ὁμοῦ ἐπῆλθεν ἀντίδρασις, καὶ ὁ Τυργῶ ἐπεσε. Θὰ ἦτο ἀπείρως καλῆτερον εἶναι ἢ Ἐπανάστασις διεξήγετο ἄνωθεν πρὶν ἐκραγῆ κἀνωθεν, ἀλλ' αἱ κυβερνήσεις εἶνε πάντοτε μύωπες. Ἐπὶ τέλους ὁ βασιλεὺς συγκαλεῖ τὰ Γενικὰ Νομοθετικὰ Σωματεῖα. Ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν τάξεων τῶν Εὐγενῶν, τοῦ Κλήρου καὶ τῶν Κοινοτήτων καλοῦνται νὰ συνέλθωσιν ἐν Βερσαλλίαις τὸν Μάιον τοῦ 1789. Διὰ ἐπιπροσθέτου διατάγματος κελεύεται ἵνα ἡ τρίτη τάξις ἔχη διπλάσιον ἢ αἱ ἄλλαι τάξεις ἀριθμὸν ἀντιπροσώπων. Τοῦτο ἐθεωρήθη μεγάλη νίκη καὶ τὰ αἰτήματα τοῦ λαοῦ ἐφεξῆς διετυπῶντο ἐμφαντικῶς. Κυριαρχία τοῦ λαοῦ, Σύνταγμα, εὐθύνη ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, κατάργησις προνομίων, κατάργησις δουλοπαροικίας, μεταρρυθμίσεις τῆς δικονομίας, ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης δωρεάν, κατάργησις τῆς ἀγοραπωλησίας τῶν νομικῶν θέσεων, ἐλευθερία τοῦ τύπου, ἐλευθερία θρησκευμάτων, βιομηχανίας, ἐμπορίου, θέσεων. Αἱ συγκληθεῖσαι τρεῖς τάξεις συνήλθον τῇ 5 Μαΐου 1789, ἀλλ' ἡ ἐναρξίς τῆς Ἐπαναστάσεως πράγματι συνέβη τῇ 17 Ἰουνίου. Ἐκάστη τῶν τριῶν τάξεων μετέβη εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς αἴθουσαν, ἀλλ' ἡ τρίτη τάξις, (δηλαδὴ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ) ἠρνήθη νὰ ἐργασθῆ, περιμένουσα καὶ τὰς ἄλλας δύο νὰ ἔλθωσι εἰς τὴν αἴθουσάν της. Τῇ 10 Ἰουνίου ὁ Σιεγὲς προτείνει νὰ σταλῆ τελεσίγραφον εἰς τὰς δύο ἄλλας τάξεις, εἰδοποιῶν ὅτι αἱ ἐργασίαι τῶν ἀντιπροσώπων θὰ ἀρχίσουν ἐντὸς μιᾶς ὥρας. Ἡ πρότασις ψηφίζεται, ἀλλ' εἰσέτι αἱ δύο τάξεις ἀπέχουν. Τῇ 17 Ἰουνίου ὁ Σιεγὲς προτείνει αὐθις "οἱ ἀντιπρόσωποι κηρύττουσιν ἑαυτοὺς εἰς Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, καὶ τὸ ἀποφασιστικὸν τοῦτο διάβημα γίνεται δεκτὸν διὰ ψήφων 491 κατὰ 90. Ἦδη ἡ Ἐπανάστασις ἐτέχθη. Πρῶτον κυριαρχικὸν ἔργον τῆς Συνελεύσεως ἦτο νὰ ψηφίσῃ ὅτι οὐδεὶς φόρος ἔχει κῦρος εἰς τὸ ἐξῆς ἄνευ τῆς συναίνεσεως τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως. Οὐδεμία ἐκτοτε δύναμις ἠδύνατο νὰ κατισχύσῃ τῆς παντοδυναμίας τῆς οὕτω ἀρξαμένης Ἐθνικῆς Συνελεύσεως. Ὁ βασιλεὺς ἐν ἀρχῇ ἀντέστη κατ' αὐτῆς, ἀλλὰ μετὰ τινὰς ἡμέρας διατίσσει τοὺς Εὐγενεῖς καὶ τὸν Κλῆρον νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν Συνέλευσιν. Πᾶν ὅ,τι συνέβη ἐκτοτε ἠδύνατο κάλλιστα νὰ λείψῃ διότι ἤδη ἡ Ἐπανάστασις συνετελέσθη. Αἱ μεσαιαί τάξεις τῆς Γαλλίας κατέλαβον τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν. Αὐτὸ ἤθελεν ἡ ἐξέλιξις καὶ πλέον οὐ. Κατόπιν αὐτοῦ τοῦ γεγονότος πάντα τὰ ἄλλα νομοθετήματα ἐπεφυλάσσοντο νὰ ἐπακολουθήσουν κατὰ φυσικὴν σειρὰν. Αἱ φρικαλεότητες αἰτινες ἐπισυνέβησαν δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν ἐπαναστάσιν. Πράγματι εἰσὶν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι πρὸς αὐτήν. Αὐταὶ ἀπετέλουν προσπάθειαν ἀντεπαναστάσεως, καὶ αὐτὴ ἡ ἀντεπαναστάσις ἐναυάγησεν. Τὸ ἀρχαῖον

καθεστὸς προσεπάθησε νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἐπαναστάσιν καὶ ἐν μέσῳ φρικαλεοτήτων συνοδευσασῶν τὴν προσπάθειάν του ἐναυάγησεν.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ.

Ὁ ἀπαθὴς ἐρευνητὴν τὴν ἱστορίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὡς θεογονίαν, βλέπει ὅτι σύγχυσις τις πιθανώτατα βεβουλευμένη ἀρχῆθεν, ἐδημιουργήθη μεταξύ τοῦ ἠθικοῦ, πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ συστήματος τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τῆς περιπλάκου καὶ τεχνητῆς θεογενέσεως ἣν ἀνέλαβον ἄλλοι κοσμήσαντες αὐτήν, ἐν φαιεῖνῃ στιγμῇ καιροσκοπικῆς μεγαλοφυΐας, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ μεγάλου κοινωνικοῦ ἐθνεγέρτου. Εἰς τῶν ἕλλων τούτων τὰ πνεύματα ὑπῆρχον ὅλως ἄλλοιαι τίσεις, καὶ εἶχον λόγους νὰ πρῆσβεύωσι γνώμας βίτικῶς διαφερούσας. Εἶνε ἄξιον μνείας ὅτι κυρίως εἰπεῖν, δὲν γνωρίζομεν σύγχρονα ἔγγραφα πληροφοροῦντα ἡμᾶς ποσῶς περὶ τοῦ Ἰησοῦ. Εἶνε ἤδη ἀνεπίδεκτον ἀμφισβητήσεως ὅτι τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια ὅλα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, εἰσὶν ἔργον γραφέων καὶ ἱρανοιστῶν (ζησάντων, ἵνα μὴ εἴπωμεν πολὺ, εἶνα τοῦλάχιστον αἰῶνα μετὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἀναφέρεται ὁ Ἰησοῦς ἀποθανόν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, δὲν ἔχομεν ἄλλα διδόμενα περὶ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς οἰκογενειακῆς ἱστορίας του, εἰμὴ ὅσα παρέχει ἡμῖν ἡ παράδοσις. Τιοιουτρόπως εἴμεθα ἀπεστερημένοι, ἴσως ἐκ βεβουλευμένου σχεδίου, αὐθεντικῶν καὶ κυρίως ἀπροκαταλήπτων πηγῶν. Οἱ ἀντιγραφεῖς σχεδὸν ὅλοι ἀνήκοντες εἰς τὰς θρησκευτικὰς τάξεις, καὶ οἱ ἐπισκοποὶ, ἀπαξ δεσπύσαντες τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς ἐποχῆς, ἐπεδόθησαν ἀναμφιβόλως μετὰ ζήλου εἰς τὸ ἔργον τῆς ὀλοσχεροῦς καταστροφῆς τῶν ἐγγράφων τούτων, ὡς ἄγαν ἐπικινδύνων διὰ τὴν ἰδιαιτέραν θεογονίαν ἣν ὑπεστήριζον. Ἄλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, μία σκέψις παρίσταται εἰς τὸν νοῦν μας ἀκατάσχετος ἡ ἐξῆς: Τὸ πνεῦμα καὶ ἦθος τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ὅλη ἠθικὴ σύλληψις ἐφ' ἧς βασίζεται ἡ κοινωνικὴ μεταβολὴ ἡ ὑποδεικνυμένη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀνθρωπότητα, δὲν παρουσιάζει κανὲν σημετικὸν χαρακτηριστικόν. Ἐν αὐτῇ πνεύσει αἱ ἀθάνατοι αἰεταὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐμπνεύσεως, ὡς ἐπίσης διακρίνονται Ἰχνη, ἀταβιστικὰ ὀλίγου δεῖν ἐλέγομεν, βουδδιατικοῦ μυστισμοῦ, ἢ, ἔτι μᾶλλον, ἴσως, Ἰχνη τοῦ συνόλου ἐκείνου τῶν διανοητικῶν τάσεων αἰτινες εἶχον εὐνοήσει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀρχετύπων κοσμολογιῶν καὶ θεογενέσεων τοῦ Ἰνδο-ἱρανοῦ κύκλου. Ὁ ἡμέτερος ἰσχυρισμὸς εἶνε ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδέποτε ἴσχε τὴν πρόθεσιν νὰ δημιουργήσῃ νέαν θρησκείαν, ἀλλὰ νὰ διεξαγάγῃ ἔργον κοινωνικῆς, ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἀναμορφώσεως. Τὰ διδάγματα αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἐπακολουθήσασα δραστηριὰ διάδοσις τοῦ κηρύγματος, περιεστρέφοντο ἀποκλειστικῶς ἐντὸς τῆς τροχιᾶς ἰδεώδους, ἠθικοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ. Ἡ μεταρρυθμιστικὴ αὐτῆ ἀποστολὴ καταδεικνύει τὴν κολοσσιαίαν διαφορὰν, ἐν πολλοῖς δὲ ἀντίφασιν, μεταξύ τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τῆς θεογονίας τῆς καλουμένης Χριστιανικῆς. Ἰχνη τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ θὰ εὐρωμεν ἀνὰ πᾶν βῆμα εἰς ὅλα ἐκεῖνα τὰ λόγια ὑπερ ὁμοφώνως ἀποδίδουσιν αὐτῶ οἱ εὐαγγελισταί, ἰδίως οἱ συνοπτικοί, ἅμα λάβομεν τὴν προφύλαξιν νὰ τὰ ἀπαλλάξωμεν ἐπιμελῶς ἀπὸ ὅλων ἐκείνων τὸν διάκοσμον—τὸν σκηρικὸν ὀλίγου δεῖν ἐλέγομεν—τοῦ νεφελώδους μυστισμοῦ ὃν αἱ συναρμολογηταί, εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἐτύρβασαν νὰ ἐγειρώσιν περὶ αὐτά. Ἡ ἀποψις ἐξ ἧς βλέπομεν τὸ πρᾶγμα ἡμεῖς, τυγχάνει ἰσχυρᾶς ἐπικυρώσεως ἐκ τῶν ὀλίγων συγγραμμάτων ἅτινα διεσώθησαν δι' ὧν ἐρευνηταὶ ἐμβριθεῖς, διεξήγησαν τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἰησοῦ, ἐξετάζοντες αὐτὴν ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τὴν ἐποψίν διαδοτικῆς δράσεως ἀφορώσης τὴν ἀρῆν ἀναμόρφωσιν τοῦ κοινωνικοῦ, ἠθικοῦ καὶ πολιτικοῦ καθεστώτος.

ΠΟΜΠΗΙΟΣ ΒΟΔΞ ΛΙΤΤΑΣ ΒΙΣΚΟΝΤΗΣ ΑΡΕΖΗΣ.

